

ชื่องานวิจัย (ภาษาไทย) การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม
และชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอ
เมือง จังหวัดนครพนม

ชื่องานวิจัย (English) The Participational in of the Cultural
networking and community in the conservative treat ceremonial the
ancester ghost Shaw Kaloung tumbon comtuey Amphur moung
Changwat Nakorn Panom

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

รายงานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ 2551

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ ที่ปรึกษาโครงการร่วมระหว่างสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาของการทำงาน

ขอขอบพระคุณท่านสุเทพ กุลตั้งวัฒนา ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม อาจารย์ธีรพงษ์ แสบงบาล พร้อมทั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วย นายสุริยา ช่างวงษ์วิทย์ นางสาวพรมาลี ชาวหมู่ นางสาวารี แสบงบาล และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูล นายทองชัย เจริญรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครูโรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ พระครูถิรสีลาภรณ์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลคำเตย เจ้าอาวาสวัดบ้านคำเตย นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลคำเตย พ่อจ้าวาง ลายา พ่อจ้าวบุญมา บริบูรณ์ ผู้ใหญ่บ้านคำเตย และขอขอบพระคุณ อาจารย์สมชาย สังข์เกิด ที่ให้ความกรุณาแปลภาษาอังกฤษตามบทคัดย่อของงานวิจัย

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม และคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนมทุกคน ที่ให้ความร่วมมือดำเนินงานด้วยดีทุกประการ

รายงานวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เล่มนี้คงเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมประเพณีสำหรับชาวกะเลิง และผู้ที่สนใจในการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลได้เป็นอย่างดี

(นายธนิตศักดิ์ อุ่นตา)

วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

บทคัดย่อ

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม : การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน
ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และ
ชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาชาวกะเลิง ตำบลคำเตย
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

(The Research Study of Participating to Cultural Network and Community
For Cultural Management : The Paticipational in of the Cultural networking
and community in the conservative treat ceremonial the Ancestor ghost
Shaw Kaloung Tumbon comtuey Amphur mounng Changwat Nakorn Panom)

อาจารย์ที่ปรึกษา: รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ จำนวน 65 หน้า.
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม
ชนเผ่าในชุมชน 2. เพื่อการจัดทำสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 3. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างสำนักงาน
วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์การภาครัฐ
ท้องถิ่น และชุมชน คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้แทนด้าน
ศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม องค์กรส่วนท้องถิ่น ด้านสาธารณสุข กลุ่มอาชีพ สมาชิกในชุมชน
พ่อจ๋า-นางเทียม และผู้แทนเยาวชน รวมทั้งสิ้น 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามการมีส่วนร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา
ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จัดทำเวทีชาวบ้าน และตอบแบบสอบถาม ที่เกี่ยวข้องกับ
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลียง) ด้านการวางแผนและการ
สนับสนุนงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
การอนุรักษ์ สืบสานประเพณีพิธีกรรม ความคิดเห็นการส่งผลต่อชุมชนและสังคม และความพึงพอใจ
ในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม การวิเคราะห์ข้อมูล จากผลการศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา
จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและเวทีชาวบ้าน และสรุปผลจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ
ผลการวิจัย สรุปว่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยง
ผีปู่ตาชาวกะเลิง ตำบลคำเตยอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 50 คน ใน
ด้านการวางแผนและการสนับสนุนงบประมาณ ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก 4.40 ก่อนข้างมากที่สุด
คิดเป็นร้อยละ 88.00 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับ

ปานกลางค่อนข้างมาก 3.81 คิดเป็นร้อยละ 76.16 ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม
 พิธีกรรม ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ค่า 3.50 คิดเป็นร้อยละ 69.92
 ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีพิธีกรรม ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับปานกลาง
 ค่อนข้างมาก 3.91 คิดเป็นร้อยละ 78.28 ด้านความคิดเห็นการส่งผลต่อชุมชนและสังคม ค่าเฉลี่ยรวม
 อยู่ในระดับมาก 4.18 คิดเป็นร้อยละ 83.68 และด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม
 ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก 4.03 คิดเป็นร้อยละ 80.62 โดยสรุปการมีส่วนร่วมกิจกรรมทั้ง 6 ด้าน
 ค่าเฉลี่ย 3.97 คิดเป็นร้อยละ 79.44 อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก มีข้อเสนอแนะ ดังนี้
ด้านชุมชน สภาวัฒนธรรมตำบล ชุมชน และหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มี สื่อวัฒนธรรม
 ของชนเผ่าไทกะเลิง เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าในหลายรูปแบบ ทั้ง
 เอกสารหนังสือ ซีดี วีซีดี งานวิจัย และระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม
 ประเพณี ซึ่งปัจจุบันด้านสื่อวัฒนธรรม ยังมีน้อยมาก ควรพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง
 อนุรักษ์ โดยจัดหางบประมาณสนับสนุนในด้าน สาธารณูปโภค เช่น บ่อบาดาล น้ำประปา ไฟฟ้า
 และด้านการคมนาคม เช่น ถนนลูกรัง คอนกรีต ราคายางเข้าถึงคอนปู้ตา
ด้านงานวิจัย ควรมีการวิจัย เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการวิจัยเพื่อจัดทำสื่อ
 วัฒนธรรมในรูปแบบสื่อมัลติมีเดีย เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ในด้านประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต
 วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชนเผ่าไทกะเลิง ที่อยู่อาศัย ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ของไทย

หัวหน้าโครงการ นายธนิตศักดิ์ อุ่นตา
 ประเภทสื่อ เอกสารรูปเล่ม, CD
 ปีงบประมาณ 2551

ลายมือชื่อหัวหน้าโครงการ.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

ABSTRACT

Nakhonphanom Cultural Office

The Research on the Participation of Cultural and Community Networks for Cultural Management: The Case Study of the Participation of Cultural and Community Networks in the Conservative Treat Ceremonial the Ancestor Ghost; Chao Kaloeng, Tambon Kamtoey, Amphur Muang, Changwat Nakhonphanom

Advisor: Associate Professor Dr.Kanchana Kaewtep (65 pages)

The Purposes of this Research were to 1) conserve, create and distribute the Ethnic Custom, Belief and Culture in Community 2) manage the Rural Culture Media of Chao Kaloeng; Ban Kamtoey, Tumbon Kamtoey, Amphur Muang, Changwat Nakhonphanom 3) fulfil the Working Participation Process among the Nakhonphanom Culture Office, Nakhonphanom Culture Council, District Culture, Sub-district Culture, Official, Local and Community.

The Samples were 50 of Community Leaders, the Wisdom, the Religious Representative, Education, Culture, Local Organization, Public Health, Occupational Groups, the ethnic members of Poh Jum-Nang Tieum (the very important religious men and women in the village who dealt with the faith of people in those villages) in Community and the Youth Representatives. A set of surveys and questionnaires were employed to collect data by the constructive interviewing of the Participating Treat of the Ancestor Ghost. The additional Views of the rest of the Community in the Conservative Treat Ceremonial the Ancestor Ghost(Poo Kumleong) were from the Planning, Budgeting, Participating, Public Relations, Conservation and Custom Distribution. The Opinions affected to the Satisfaction for both the Community and Society in the form of Activity Treat and the data diagnosis. The earned data were analyzed to find the percentage and arithmetic mean from the interviewing, observing of people on stage and the questionnaires' Conclusion.

The Results : The 50 participants of Cultural Networks and Communities in the Conservative Treat Ceremonial of the Ancestor Ghost (Poo-ta) Chao Kaloeng, Tambon Kamtoey, Amphur Muang, Changwat Nakhonphanom stated that:

For Planning and Budgeting: the average is at 4.40 for more level and 88.00 percent for quite most level; the **Participating of Activities' Treatment:** the average is at 3.81 and 76.16 percent for rather more level; the **Distributed Public Relations:** the average is at 3.50 and 69.92 percent for moderate level; the **Conserving, Transferring and Creating:** the average is at 3.91 and 78.28 percent for rather more level; the **Opinions that affected to the Communities and Societies:** the average is at 4.18 and 83.68 percent for more level; the **Satisfactory Activities' Treatment:** the average is at 4.03 and 80.62 for more level.

In Conclusion; for 6 Activities: the average is at 3.97 and 79.44 percent for rather moderate to more level.

The Suggestions were as followed: **The Community** should have the Sub-district Culture, Community and any of every concerning parts, provide the Cultural Media of Kaloeng Ethnics(in the different way of conserving and distributing the tribal custom) to conserve and distribute the distinguished Tribal Custom; such as Papers, CD, VCD, Research and Internet System. Owing the lack of Cultural Media, nowadays, so that we should develop the Community to be the Conservative Tourism and find more Budget to support the Infrastructures such as; digging the wells, providing some water plants, electricity and transportation, and improve the rough roads to be the concreted and asphalt roads directed to Poo-ta Cabin. **The Research**, any of the Research Tourism Conservation, the Cultural Multimedia Producing, the previous Historical Distributed Conservation, the Way of any Local Lifes, Cultures, Customs and Beliefs, of Tribal Kaloengs that resided all over the provinces of Thailand should be supported and promoted, overally.

Chief Project : Mr.Tanitsak Unta
Media Type : Papers, CD
Budget Year : 2551

Signature.....
Advisor's Signature.....
Co - Advisor's Signature.....

สารบัญ

| บทที่ | หน้า |
|---|------|
| บทที่ 1 บทนำ | |
| 1.1 ความสำคัญของปัญหา..... | 1 |
| 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... | 4 |
| 1.3 ขอบเขตในการศึกษาการวิจัย..... | 4 |
| 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... | 5 |
| บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม | |
| 2.1 หนังสือ /ตำราที่เกี่ยวข้อง..... | 6 |
| หลักการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น..... | 6 |
| แนวคิดการมีส่วนร่วม..... | 10 |
| ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวัฒนธรรม..... | 17 |
| บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย | |
| 3.1 รูปแบบการวิจัย (คุณภาพ/ปริมาณ) | 23 |
| 3.2 ประชากรที่ศึกษา /กลุ่มตัวอย่าง | 23 |
| 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา..... | 24 |
| 3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล..... | 25 |
| บทที่ 4 ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ | |
| 4.1 ผลการศึกษาที่ได้..... | 29 |
| 4.2 ข้อเสนอสรุป..... | 45 |
| 4.3 ข้อเสนอแนะ..... | 50 |
| บรรณานุกรม | |
| ภาคผนวก | |

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

จังหวัดนครพนม ตั้งอยู่ตอนบนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 740 กิโลเมตร มีเนื้อที่โดยประมาณ 5,512,680 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่นใกล้เคียง คือ ทิศเหนือติดต่อกับ จังหวัดหนองคาย ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดมุกดาหาร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสกลนคร ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำโขง และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีบันทึกทางประวัติศาสตร์มาแต่โบราณกาลว่า จังหวัดนครพนม เป็นเมืองเก่า เคียงคู่กับอาณาจักรศรีโคตรบูรณ์ ซึ่งแต่เดิม มีพื้นที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ต่อมาจึงได้ย้ายมาอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ดำเนินการแห่งประวัติศาสตร์ จารึกไว้ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ยกทัพไปตีกรุงเวียงจันทน์ได้ ดินแดนแห่งนี้ จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “มรุกขนคร” ต่อมาทรงโปรดแต่งตั้งให้เป็น “เมืองนครพนม” และเป็นพื้นที่ของจังหวัดนครพนมมาในทุกวันนี้

ปัจจุบัน จังหวัดนครพนม แบ่งเขตพื้นที่การปกครองออกเป็น 11อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ 93 ตำบล 976 หมู่บ้าน 12 เทศบาล แบ่งอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองนครพนม อำเภอท่าอุเทน อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอนาหว้า อำเภอศรีสงคราม อำเภอนาทม อำเภอบ้านแพง อำเภอปลาปาก อำเภอเรณูนคร อำเภอธาตุพนม อำเภอนาแก และกิ่งอำเภอวังยาง จังหวัดนครพนม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำโขง จึงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนมีวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่งดงาม และที่สำคัญคือ เป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยพหุลักษณะของชาติพันธุ์มีภาษาถิ่น และวัฒนธรรมชนเผ่า ที่หลากหลายแต่ก็มีความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว ประกอบด้วยชนเผ่าพื้นเมือง 7 ชนเผ่า และ 2 เชื้อชาติ คือ เผ่าไทยโส้ เผ่าผู้ไทย เผ่าไทยญ้อ เผ่าไทยกวน เผ่าไทยข่า เผ่าไทยแสก เผ่าไทยกะเลิง และ 2 เชื้อชาติ คือ เชื้อชาติจีน เชื้อชาติเวียดนาม แต่ละชนเผ่าล้วนมีเอกลักษณ์ทางวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ของตนเองที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สู่เยาวชนรุ่นหลัง ในปัจจุบันมีการถ่ายทอดสืบทอดน้อยลงไป อาจเนื่องจากมีหลายปัจจัย เช่น ความเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งสื่อต่างๆ เข้ามาเผยแพร่วัฒนธรรมของสังคมเมือง สังคมสากล และต่างชาติ จากสภาพปัจจัยดังกล่าว การสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมือง กำลังจะถูกกลืน และถูกกลืนหายไปจากกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ในที่สุดอาจก่อให้เกิด การกลมกลืน และลบเลือนหายไป หรือความล่มสลายหายไปของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าพื้นเมือง และชุมชนในอนาคต

ชนเผ่าพื้นเมืองของจังหวัดนครพนม ทั้ง 7 เผ่า ตามจารึกประวัติศาสตร์ ดั้งเดิม อพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา แถบดินแดนญวน และประเทศลาว เนื่องจากได้รับการกดขี่ข่มเหงจากกลุ่มใกล้เคียง จึงได้เดินทางลงมาตามลำแม่น้ำโขง ลงมาจนถึงบริเวณพื้นที่จังหวัดนครพนม ในปัจจุบัน บางกลุ่มได้อพยพ ล่องเลยไปจนถึงพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดสกลนคร พื้นที่บริเวณแถบนี้ล้วนแล้วแต่มีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ ภูเขา และลำน้ำหลายสาย เหมาะแก่การทำเกษตรเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะ พื้นที่ของจังหวัดนครพนม เป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก การตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าพื้นเมืองเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อของผีบรรพบุรุษ ซึ่งเปรียบเสมือนว่า เป็นผู้คุ้มครอง ปกป้องอันตราย วิธีการดำรงชีวิต และความปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ การดำรงไว้ซึ่งความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา จนเกิดเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม ตามแนวทางของการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชน และอีกชนเผ่าหนึ่งที่มีความน่าสนใจ น่าศึกษา คือชนเผ่ากะเลิง บ้านคำเคย ตำบลคำเคย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งในปัจจุบันยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ดำรงไว้ คือ พิธีการเลี้ยงผีปู่ตา แต่ก็ยังมีเอกลักษณ์หลายอย่างที่ถูกลืม ถูกกลืน และเลือนหายไป คงเหลือแต่คำบอกเล่าของคนเผ่าคนแก่เท่านั้น

“กะเลิง” มาจากคำว่า “ข้าเลิง” เป็นชนเผ่าข้าพวกหนึ่งอยู่ในตระกูลมอญ, เขมร, ข้า, กะโซ่ กะเลิง อยู่ในตระกูลเดียวกับตระกูลภาษาพูด ภาษาออสโตรเอเชียติก ถิ่นกำเนิดของชาวกะเลิง อยู่ที่แขวงคำม่วน แขวงสุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กะเลิงเป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาษากลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับกลุ่ม ญ้อ โส้ แสก ผู้ไทย และเวียดนาม ชนเผ่ากะเลิงในจังหวัดนครพนม จะมีถิ่นฐานเดิมอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่มีการปราบเจ้าอนุวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 และมีการอพยพครั้งใหญ่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดศึกกบฏฮ่อ ในปี พ.ศ. 2416 และในปัจจุบันพบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเลิง อยู่ในประเทศไทย ที่จังหวัดมุกดาหาร สกลนคร กาฬสินธุ์ และนครพนม ในพื้นที่จังหวัดนครพนม มีชนเผ่ากะเลิงอยู่อาศัยกระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ อำเภอเมืองนครพนม มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ ตำบลกรูคู บ้านกรูคู บ้านนาปัง บ้านหนองหญ้าไซ บ้านไทยสามัคคี ตำบลบ้านผึ้ง บ้านผึ้ง บ้านนาโพธิ์ บ้านวังกะแส บ้านนามน บ้านเทพพนม และบ้านดงสว่าง ตำบลขามเต่า บ้านขามเต่า ตำบลคำเคย ที่บ้านคำเคย บ้านดงขวาง บ้านดอนแดง ตำบลนาทราย บ้านหัวโพน อำเภอท่าอุเทน มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ บ้านเวินพระบาท บ้านยางนกเหาะ บ้านนาโสกใต้ บ้านนาโสกเหนือ บ้านม่วง บ้านนาสีดา อำเภอนาแก มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ บ้านโพนสว่าง บ้านโพนแดง บ้านพระซอง อำเภอธาตุพนม มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ บ้านนาถ่อน บ้านดอนนางหงส์ อำเภอเรณูนคร มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ ตำบลเรณูนคร ตำบลนางาม ตำบลนายอ อำเภอปลาปาก มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ บ้านปลาปาก บ้านโนนทัน บ้านโนนทันกลาง บ้านฝักอีตู บ้านหนองกกคุณ บ้านนาสะเดา บ้านนาเชือก บ้านวังม่วง อำเภอโพนสวรรค์ มีชนเผ่ากะเลิงอาศัยอยู่ที่ ตำบลโพนสวรรค์ ที่บ้านท่าเรือ ตำบลโพนบก บ้านอ้อ และบ้านวังหมากเห็บ

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวกะเลิง เหมือนกับชาวอีสานโดยทั่วไป โดยยึดถือตามประเพณี ถือเป็นคติสองคองสิบสี่ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และมีคติความเชื่อในเรื่องผี นับถือผีมหัศจรรย์ หลักบ้าน วิญญาณบรรพบุรุษ ผิดาแฮก ผีป่า ผีเขา วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะที่ เฉพาะถิ่นที่ควรจะได้รับการฟื้นฟู อนุรักษ์ รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ สืบทอดกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม น่าสนใจศึกษา คือ ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตาของชาวกะเลิง ที่อาศัยอยู่พื้นที่บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมืองนครพนมและ วัฒนธรรมดั้งเดิมที่ส่งสมสืบทอดประเพณีสืบต่อกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความเจริญ ก้าวหน้าตามสังคมไทยยุคใหม่ เช่นที่อื่น ๆ ในปัจจุบัน

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนมและสภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นหน่วยงาน องค์กร ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ระดับจังหวัด มีสภา วัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล เป็นองค์กรที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านศิลปะ และวัฒนธรรม ในท้องถิ่นชุมชน ดังนั้น การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น ชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสภา วัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล ต้องดำเนินการด้วยกันแบบมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือกันในทุกระดับ เริ่มตั้งแต่หมู่บ้าน ชุมชน อำเภอและระดับจังหวัดตามลำดับ เพื่อ ร่วมมือกันในการที่จะส่งเสริม อนุรักษ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามในแต่ละท้องถิ่น ให้คงอยู่คู่ชุมชน และเป็นการแก้ปัญหาในการลดบทบาทความสำคัญ ในคุณค่าของประเพณี คติ ความเชื่อ เกี่ยวกับ วัฒนธรรมในท้องถิ่น ที่เกิดจากปัญหาในสังคมปัจจุบัน

คณะผู้วิจัย ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการ สังกัดสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม ที่มีหน้าที่งานเกี่ยวข้องกับเรื่อง ชนเผ่า วิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชนเผ่า ต่างๆ จึงเกิดแนวคิดที่จะทำการศึกษา วิจัยค้นคว้าข้อมูล วัฒนธรรมชนชาวกะเลิง บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยกรอบเนื้อหาจะได้ ศึกษาประวัติความเป็นมาของชนเผ่า สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคม วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ประมวลผล และพัฒนาเป็นสื่อวัฒนธรรม เรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยใช้ระบบวิธีการจัดการสมัยใหม่ ในระบบ ซีดี และ เอกสารเป็นรูปเล่ม ซึ่งจะสามารถใช้ เป็นสื่อได้ทั้งการอ่าน การศึกษาค้นคว้าทำให้ง่าย และเป็นการเก็บรักษาไว้ได้นาน ค้นหาได้รวดเร็ว รวมทั้งสามารถคัดลอก นำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้อย่าง สะดวก รวดเร็ว และทันสมัยยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ สังคม และเพื่อการอนุรักษ์ การส่งเสริม การเผยแพร่ สื่อวัฒนธรรมของชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ผู้สาธารณะชน ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน
2. เพื่อการจัดทำสื่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย

อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

3. เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์การภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชน

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

คณะผู้ดำเนินการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์ พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

1.3.1.1 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

- 1) ผู้นำชุมชน คือ เจ้าอาวาส /ครู /กำนัน, ผู้ใหญ่บ้านในตำบลคำเตย /กำนันตำบลคำเตย /นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) พ่อจ๋า นางเทียม
- 3) ผู้รู้ /ปราชญ์ชาวบ้าน /ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง
- 4) นักเรียน นักศึกษา และเยาวชน

1.3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบบันทึกข้อมูล
- 2) แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในกิจกรรม และพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตาบ้านคำเตย

1.3.2 ตัวแปรที่จะศึกษา

เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการศึกษาบริบทของหมู่บ้านชาวกะเลิง และพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตาบ้านคำเตย คณะผู้วิจัย ดำเนินการศึกษาตัวแปร ดังนี้

- 1.3.2.1 บริบท ของหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวกะเลิง บ้านคำเตย
- 1.3.2.2 สภาพปัญหาของการอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวกะเลิง
- 1.3.2.3 เอกลักษณะพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ของชาวกะเลิง บ้านคำเตย
- 1.3.2.4 ความพึงพอใจต่อสื่อวัฒนธรรมเอกลักษณ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือการพัฒนารูปแบบ สื่อวัฒนธรรมชาวกะเลิง บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยใช้ระบบจัดการสมัยใหม่

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือสภาพหลังจากการพัฒนาในรูปแบบสื่อ

1. ลดสภาพปัญหาของการอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้านชาวกะเลิง
2. หมู่บ้านชาวกะเลิง มีความต้องการใช้สื่อวัฒนธรรมสมัยใหม่
3. หมู่บ้านชาวกะเลิง มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อวัฒนธรรมสมัยใหม่
4. ความพึงพอใจของกรรมการหมู่บ้านชาวกะเลิง ในการพัฒนาสื่อวัฒนธรรมเอกลักษณ์ พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชน ได้ร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน
2. มีสื่อเพื่อการศึกษาและเผยแพร่ ด้านพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านของ ชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
3. ได้เป็นการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมของคนในชุมชน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม
4. ได้เสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ระหว่างสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล องค์การภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชน
5. การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเลิง ในด้านต่าง ๆ ได้นำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลคำเตย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 หนังสือ / ตำราที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม คณะผู้วิจัย ได้นำเสนอหนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

หลักการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. การวิเคราะห์บริบทชุมชน
2. รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน
3. กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

แนวคิดการมีส่วนร่วม

1. ความหมายการมีส่วนร่วม
2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม
3. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรม

ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวัฒนธรรม

1. ความหมายของวัฒนธรรม
2. ลักษณะของวัฒนธรรม
3. ประเภทของวัฒนธรรม
4. ความสำคัญของวัฒนธรรม
5. องค์ประกอบของวัฒนธรรม

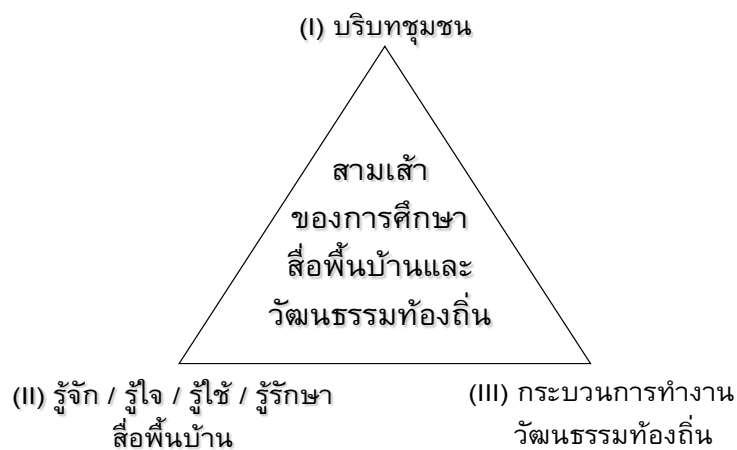
1. หลักการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

แนวทางการทำงานวิจัยบริหารจัดการวัฒนธรรม โดยการติดตั้งองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนด้วยวิธีการทำความเข้าใจ วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน ตามมุมมองของสาขาวิชานิติศาสตร์ ได้พิจารณาวัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน ในแง่ของสื่อพื้นบ้าน ในฐานะสื่อจะต้องมีคุณสมบัติ

ในการประสานกัน ครบทั้ง 4 คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร หากเป็นสื่อประเภทสื่อพื้นบ้าน แล้วเอกลักษณ์ที่เพิ่มขึ้นมา คำว่าพื้นบ้าน แสดงให้เห็นว่าในแง่ของระยะเวลาโดยจะถูกมองว่ามีอายุยาวนานและเป็นสื่อดั้งเดิม ในแง่ของพื้นที่ ถือว่ามีลักษณะเฉพาะที่/เฉพาะถิ่น ด้วยเหตุที่สื่อ มีลักษณะเฉพาะที่ เฉพาะถิ่น สื่อพื้นบ้าน จึงถือเป็นอัตลักษณ์ร่วมของแต่ละชุมชนท้องถิ่น

แนวคิดหลักในการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น พิจารณาในลักษณะความสัมพันธ์ แบบสามเส้า คือ 1. บริบทชุมชน 2. รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / อนุรักษ์สื่อพื้นบ้าน 3. กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น (สมสุข หินวิมาน. 2550 : 1-15) ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบที่ 1 ลักษณะความสัมพันธ์แบบสามเส้า



1.1 การวิเคราะห์บริบทชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะที่/เฉพาะถิ่น จึงต้องพิจารณาควบคู่ไปกับบริบทชุมชนด้วย และการศึกษาชุมชนจะต้องวิเคราะห์ ดังนี้

- 1.1.1 อายุ / การก่อรูปของชุมชน
- 1.1.2 สภาพภูมิศาสตร์ชุมชน
- 1.1.3 ลักษณะหมู่บ้านเปิด / หมู่บ้านปิด
- 1.1.4 อัตลักษณ์ / ตัวตนชุมชน
- 1.1.5 ทูทางสังคม ได้แก่ ระบบเครือญาติ บุคคล และสายสัมพันธ์ต่างๆ
- 1.1.6 การเมืองและบทบาทของผู้นำ
- 1.1.7 ความเชื่อของชุมชน
- 1.1.8 การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร

1.2 รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน

การวิเคราะห์และการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม นั้น จะต้องเริ่มต้นด้วย หลักการง่ายๆ ที่เป็น 4 สูตร รู้ว่า รู้จัก / รู้ใจ / รู้ใช้ / รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน ดังนี้

1.2.1 รู้จัก : การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน จะศึกษาสื่อชนิดใดจะต้องรู้จักคุณลักษณะ สื่อพื้นบ้านนั้นให้ถ่องแท้ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน มี 3 ประเภท ดังนี้

1.2.1.1 สื่อพิธีกรรม เช่น พิธีหล่อเทียนพรรษา เทศน์มหาชาติ ทอดกฐิน แขงชะนาม

1.2.1.2 สื่อการแสดง เช่น กลองสะบัดไชย โนรา หมอลำ เเทงคึก กลองยาว

1.2.1.3 สื่อวัตถุ เช่น ผ้าทอ ปูนปั้น งานไม้ไผ่ แกะสลัก อาหารพื้นเมือง

1.2.2 รู้ใจ : การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่า ของสื่อพื้นบ้าน

1.2.2.1 การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวตั้ง ประกอบด้วย ราก ต้น ดอก ใบ ผล การวิเคราะห์ต้นไม้แนวนี้ก็เพื่อให้เข้าใจคุณค่า ความหมายของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านที่มองเห็นชัด ได้แก่ ต้น ดอก ใบ ผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงรูปแบบของสื่อพื้นบ้านที่สามารถปรับประยุกต์ได้ กับอีกส่วนหนึ่งที่มองไม่เห็น คือ ราก ซึ่งแม้จะอยู่ใต้ดิน เป็นนามธรรม แต่ก็สำคัญที่สุด

1.2.2.2 การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวนอน หมายถึง การผ่าเฉพาะ ลำต้นออกดู และเห็นเป็นเปลือก กระจ่ แก่นของต้นไม้ ใช้เปรียบเทียบกับการศึกษาเพื่อให้เข้าใจการสืบ ทอด ปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน ถ้าเป็นส่วนเปลือก หรือ กระจ่ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ ถ้าเป็นส่วนของ แก่นแล้วจะพยายามรักษาส่วนนี้ไว้

1.2.3 รู้ใช้ : การวิเคราะห์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ต่างๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากมาย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม ในการวิจัยสื่อพื้นบ้าน จึงต้องสกัด ให้เห็นหน้าที่สำคัญของสื่อพื้นบ้านที่เราศึกษาอยู่ว่าทำอะไรได้บ้าง

1.2.4 รู้รักษา : การสืบทอดสื่อพื้นบ้าน การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครบทั้ง 4 ส่วน คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร การสืบทอดจะเริ่มจากการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้าน นั้นๆ แล้วสืบทอดคุณลักษณะต่างๆ ที่สำคัญให้ครบ

1.3 กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

หลังจากวิเคราะห์รู้จัก รู้ใจ รู้ใช้ รู้รักษาสื่อพื้นบ้านแล้ว กระบวนการทำงานหรือบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจกำหนดไว้เป็น 4 เส้นทางด้วยกัน ตามแต่สถานภาพของสื่อพื้นบ้านนั้น ๆ ดังนี้

1.3.1 หากสื่อพื้นบ้านนั้นประสบปัญหา กำลังสูญหาย กลยุทธ์การทำงานที่สำคัญก็คือ การรื้อฟื้น ฟื้นฟู ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐสนใจทำอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

1.3.2 หากสื่อพื้นบ้านนั้นอยู่ในภาวะกำลังพิการ/บกร่อง เช่น ขาดผู้รับสารรุ่นใหม่ก็ จำเป็นต้องหาทางสืบทอด ทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร

1.3.3 หากสื่อพื้นบ้านกำลังฟื้นหรือแตกแถว เช่น กรณีของหมอลำที่เริ่มกลายเป็นหมอลำซิ่ง ก็ต้องเน้นการปรับประยุกต์ให้คุณค่าแท้จริงกลับคืนมา

1.3.4 หากสื่อพื้นบ้านนั้นเข้มแข็งอยู่แล้ว ก็อาจต้องหาทางส่งเสริมเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันความอ่อนแอในวันข้างหน้า

การบริหารจัดการวัฒนธรรม (กาญจนา แก้วเทพ, 2550 : 3) หากยึดตาม ยุทธศาสตร์การทำงานวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมจะพบว่า แนวทางการบริหารจัดการวัฒนธรรม มี 4 แนวทาง ดังนี้

1. การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การธำรงรักษาตัว “ต้นฉบับทางวัฒนธรรม” ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล วัตถุ ธรรมเนียมประเพณี ให้เหมือนเดิม

2. การสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเน้นหนักการสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดวัฒนธรรม

3. การปรับปรุง การปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ ๆ การปรับประยุกต์อาจจะพิจารณาได้ 2 มิติ คือ การปรับตัวสื่อ ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำเรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังตะลุง หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การนำเอาโนรา มาใช้ในการออกกำลังกายเป็น โนราบิก

4. การส่งเสริม เผยแพร่วัฒนธรรมนั้น ให้แผ่ขยายออกไปยังคนกลุ่มอื่นๆ พื้นที่อื่น ๆ เช่น การนำไปกลางมาแสดงในระดับประเทศ ต่างประเทศ ทั้งนี้ การเลือกใช้แต่ละยุทธศาสตร์นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับสถานภาพ ของศิลปะ/วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น ๆ เช่น

4.1 หากวัฒนธรรมนั้น อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด

4.2 หากวัฒนธรรมนั้น ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ก็ต้องปรับประยุกต์

4.3 หากวัฒนธรรมนั้นเริ่มผดฝืนไปจากความหมายดั้งเดิม ก็ต้องรื้อฟื้นความเดิมขึ้นมา

4.4 หากวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปแล้ว ก็ต้องรื้อฟื้นหรือฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

4.5 หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี ก็น่าจะส่งเสริมเผยแพร่ เป็นต้น

การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม มีส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ

1. วัฒนธรรม

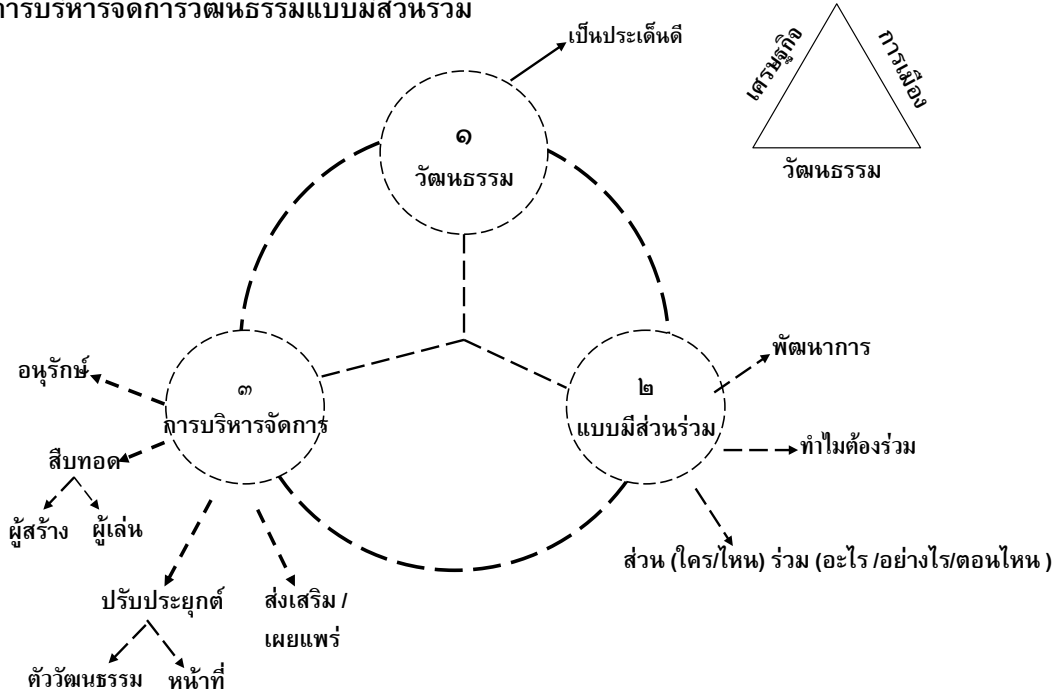
2. การบริหารจัดการ

3. การมีส่วนร่วม

(กาญจนา แก้วเทพ, 2550 : 1) ดังภาพที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม



2. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1. ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทำงาน ได้มีหน่วยงาน /นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2545 : 113) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนา เข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 198-199) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามและ

ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนา
จิตความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกันโดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 3) ระบุว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมกันรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลการนั้น ๆ ด้วย

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 10) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ได้แก่ การวิจัย (ศึกษาชุมชน) การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องเป็นเหตุเร้า ให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึก ร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม โดยการเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2.2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วม มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 208) สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งตามอำนาจหน้าที่ของผู้ร่วมงาน แบ่งเป็น

1. การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม คือ เข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล

2. อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิกซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมแสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม มีส่วนร่วมโดยวิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชน เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเพียงบางส่วน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น การรวม กลุ่มเยาวชนต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน กรรมการกลุ่มสตรี กรรมการหมู่บ้าน
3. การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหน่วยงาน ที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 189) ลักษณะการมีส่วนร่วมมีตั้งแต่เป็นสมาชิกจนถึงผู้นำหรือประธานกรรมการ คือ

1. เป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
3. เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ
4. เป็นกรรมการ
5. เป็นประธานกรรมการ

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีทั้งการมีส่วนร่วมทางตรง ทางอ้อม และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม โดยการเป็นสมาชิก กรรมการ หรือประธานกรรมการ และมีการสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม

2.3. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภာสถาบันราชภัฏ (2545 : 115) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาและสร้างความเจริญให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตน ผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการสะท้อนถึงความจริงใจของรัฐที่มีต่อการสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ

3. เป็นช่องทางสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น ได้ถูกต้อง และตรงประเด็น
4. เป็นการสร้างข้อตกลงที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม
5. เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคล มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และข้อคิดเห็นระหว่างกัน
6. เป็นการสนับสนุนการพัฒนาความรักท้องถิ่นและความรับผิดชอบต่อสังคม
7. เกิดความรู้สึกรับเป็นเจ้าของผลงานที่จัดทำขึ้นในหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาในท้องถิ่น มีประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพึ่งตนเองได้ มีความรักท้องถิ่นและความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นเจ้าของผลงาน

2.4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ มีผู้อธิบายขั้นตอนการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

อกิน รพีพัฒน์ (2527 : 100-101) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ระดับ ดังนี้

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหาและจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา

2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 : 10) อธิบายขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

อนุภรณ์ สุวรรณทิสกร (2529 : 25) ได้กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ

1. ร่วมคิด คือ ร่วมในการประชุมปรึกษา หรือในการวางโครงการวิธีการดำเนินงานการติดตาม ตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการได้ผลตามวัตถุประสงค์

2. ร่วมการวางแผน คือ ร่วมในการวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไขปัญหา และต้องการของประชาชน

3. ร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือ เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ

4. ร่วมติดตามประเมินผลโครงการ คือ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้มีส่วนร่วม

ในการตรวจตราดูแลรักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

บันทร อ่อนคำ (2533 : 116) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของ ความต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

ขั้นที่ 3 ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นที่ 5 ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

Cohen และ Uphofe (1980 : 200) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาทุกขั้นตอนโดยความสมัครใจ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2546 : 17-25) คือ เป็นเวทีกลางในการส่งเสริมวัฒนธรรม ประชาธิปไตย โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการรับผิดชอบต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง และเพื่อเป็นการเสริมศักยภาพการดำเนินงาน วัฒนธรรมในภาพรวมของชาติให้ประชาชนสามารถตั้งรับและปรับตัวให้สอดคล้องเหมาะสมกับ สภาพการณ์ของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และคาดหวังว่าการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมจะเป็น เวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์ในการดำเนินงานวัฒนธรรมท้องถิ่น ในลักษณะเปิดโอกาสให้ประชาชนและท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ. 2540 ที่ส่งเสริมให้ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิและหน้าที่ด้าน วัฒนธรรม โดยภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน และเน้นการศึกษาและพัฒนาอาชีพท้องถิ่น ที่ใช้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานทั้งด้านเกษตร อุตสาหกรรม และหัตถกรรม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ก่อให้เกิดรายได้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงการผลิตสินค้าพื้นบ้านที่เป็นประโยชน์ นำมา จำหน่ายสร้างรายได้ และยังเน้นวัตถุประสงค์ที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

นอกจากนี้ นักการศึกษาไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ หลากหลาย เช่น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2540 : 183) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ในลักษณะที่กว้าง และครอบคลุมถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลคนหนึ่ง ในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผล ของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มและ ทำให้เกิด ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ด้วยการมีส่วนร่วมประกอบด้วยคำที่สำคัญ ๆ ซึ่งสรุปใน รูปของสมการได้ว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = cooperation + coordination + responsibility

โดยให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ความร่วมมือร่วมใจ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน ในการปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ ต้องการ โดยอาศัยการเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างทรัพยากรทางการบริหารเข้าด้วยกัน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพัน เอาใจใส่ ในการทำงาน และการทำให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ

คูจ์ลาห์ (Douglah. 1996 : 90) กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วม(Participation) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้ ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วม ในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือ โครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักรัฐศาสตร์ ใช้คำนี้ ในความหมายของการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การไปออกเสียงเลือกตั้ง นักสังคมวิทยาใช้ความหมายนี้ ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ส่วนบุคคลกลุ่มอื่นๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

กุสตาโว (Gustavo. 1992 : 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปเป็นที่เข้าใจว่า หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่ หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง ความหมาย ของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจน และเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วน ในการรับผิดชอบ ของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

สหประชาชาติ (United Nations. 1981 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่า หมายถึงการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่า สามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงานและองค์กรต่างๆให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน ในการปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยอาศัยการเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างทรัพยากรทางการบริหารเข้าด้วยกันการมีส่วนร่วมรับทราบ ให้ความร่วมมือความรับผิดชอบประสานงาน ส่งเสริม และสนับสนุนกิจกรรมหรือดำเนินงานใด ๆ ของทุกคนในชุมชน โดยมีส่วนที่จะได้รับ ประโยชน์จากการพัฒนา เท่าเทียมกัน

3. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวัฒนธรรม

การบริหารงานด้านวัฒนธรรม ของคณะกรรมการบริหารโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลนาหว้า เป็นความคาดหวังว่า เพื่อให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมด้วยตนเอง จะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรดำเนินงานระบบต่างๆ ขึ้น เพื่อให้เป็นมาตรฐานการดำเนินงานที่เข้มแข็ง คณะกรรมการบริหารโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลนาหว้าจึงต้องมีความรู้ ความสามารถและมีความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมเป็นอย่างดี จึงจะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องทราบความหมาย ลักษณะ ประเภท ความสำคัญ และองค์ประกอบของวัฒนธรรม ดังนี้

3.1 ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิต ซึ่งมีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้หลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน, ทางวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า วัฒนธรรม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบการประพฤติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกลึกซึ้งในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ และซาบซึ้งร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการโครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2544 : 1)

ประเวศ วะสี (2548: 20) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชน อันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงแตกต่างกันไปตามชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่เรียกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมายกว้างและครอบคลุมมาก

สุพัตรา สุภาพ (2522 : 64) ให้คำนิยามว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงชีวิตของมนุษย์ในสังคม กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระบบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยี ต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

พระยาอนุมานราชชน (2513 : 2) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ส่วนรวมสร้างขึ้นโดยเรียนรู้จากกัน และสืบต่อเป็นความเจริญก้าวหน้า หรือ อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อนประกอบด้วย ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ประเพณี และความสามารถที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

คอลลินส์ (Collins, 1975 : 203) ได้ให้คำนิยามว่า วัฒนธรรม หมายถึง พฤติกรรม ของมนุษย์ที่ถ่ายทอดจากสิ่งที่เกิดขึ้นจากฝีมือของมนุษย์โดยการเรียนรู้ และวัฒนธรรม หมายถึง ทั้งหมด ของระบบการกระทำเพื่อสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ มีการยอมรับร่วมกันจนกลายเป็น พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมสืบต่อกันมา

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์และทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของสังคม เป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม และถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และจะดำเนินการสืบเนื่องต่อไปในอนาคต

3.2. ลักษณะของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีลักษณะสำคัญหลายประการ ซึ่งมีนักวิชาการได้ศึกษาและแสดงความคิดเห็น ดังนี้

พระยาอนุมานราชชน (2513 : 73) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมไว้ 3 ประการ คือ

1. มีการสะสม หมายถึง จะต้องมีการสะสมอยู่แล้ว และการสะสมทุนนั้น จะต้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

2. มีการปรับปรุงให้เหมาะสมถูกต้อง

3. มีการถ่ายทอด

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2515 : 106) และรัตนา สติทานนท์ (2520 : 15) กล่าวถึงลักษณะที่ สำคัญของวัฒนธรรมไว้ตรงกัน 4 ประการ ดังนี้

1. ผ่านกระบวนการเรียนรู้

2. มรดกแห่งสังคม (Social Heritage)

3. วัฒนธรรมเดียวกันแต่ความหมายต่างกัน กล่าวคือ วัฒนธรรมที่ใช้ในสังคมหนึ่ง อาจมีความหมายหรือใช้ประโยชน์แตกต่างกัน

4. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์

3.3. ประเภทของวัฒนธรรม

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2544 : 1)

1. สาขาศิลปะ (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี จิตรศิลป์ นาฏศิลป์ สถาปัตยกรรม ละคร ประติมากรรม
2. สาขามนุษยศาสตร์ (The Humanities) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มวยไทยในสังคัม การปกครอง กฎหมาย
3. สาขากีฬาและนันทนาการ (The Sport and Recreation) ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ กระบี่กระบอง
4. สาขาช่างฝีมือ (The Praction Craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องปั้นดินเผา
5. สาขาหัตถกรรมศิลป์ (The Domestic Arts) ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร เสื้อผ้า การแต่งกาย ความรู้เรื่องบ้าน เรือ ผ้า การต้อนรับแขก มวยไทยในการกินอยู่ ความรู้ในการดูแลเด็ก การแก้ปัญหาในครอบครัว

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 9) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. คติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านศาสนาและด้านจิตใจ
2. เนติธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. วัตถุธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุ
4. สหธรรม ได้แก่ วัฒนธรรมทางสังคัม

จุมพล หนิมพานิช (2526 : 140) ได้จำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ทั้งหลาย
2. วัฒนธรรมทางสังคัม หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับความประพฤติตามมรรยาทในสังคัม
3. วัฒนธรรมทางกฎหมาย หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับกฎหมายข้อบังคับ ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคัม
4. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของวัฒนธรรม มีความพยายามที่จะให้ครอบคลุม ตามความหมาย และลักษณะของวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วยสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต แนวความคิด ความเชื่อ ความรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบ กฎเกณฑ์ วิธีประพฤติกฎปฏิบัติตนของมนุษย์ในสังคัม

3.4. ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อเป็นรูปแบบวิธีการดำเนินชีวิต อันแสดงถึงเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีความเจริญงอกงามให้กับสังคมและกลุ่มบุคคล วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ โครงสร้างของสังคมอยู่ได้อย่างมีแบบแผน ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรม คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งเหตุและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรา รักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545 : 147)

จุมพล หนีมพานิช (2526 : 137) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว วัฒนธรรมทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความเป็นปึกแผ่น สร้างหรือรูปแบบความประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคม

วิระ บำรุงรักษ์ (2531 : 15 - 17) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ชีวิตของชาติที่ได้ดำเนิน สืบต่อกันมา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อชีวิตของสมาชิกทุกคนในชาติ ช่วยให้เรารู้จักชีวิต ความเป็นมาของชาติ ช่วยให้เราทราบถึงความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ของ เผ่าพันธุ์ คนรุ่นหลัง ได้นำความรู้เหล่านั้นมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา ช่วยให้เรารู้จักตนเอง วัฒนธรรมของชาติโดยอ้อมบ่งบอกพื้นฐานความเป็นมา วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ความเจริญของวัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญของชาติ และช่วยให้เผ่าพันธุ์มีความเป็นปึกแผ่นมีความมั่นคง

โดยสรุป วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต เป็นรากเหง้าเป็นตัว กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นแกนกลางของคนในชาติ ช่วยให้เกิดความรักความสามัคคี อันจะทำให้สังคมมีความร่มเย็นเป็นสุข มีเสถียรภาพ สร้างความเป็นเอกภาพให้แก่ชาติ และช่วยในการพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไป

3.5 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2522 : 64 - 65) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมสามารถสืบทอดจนถึงปัจจุบันได้ เนื่องจากมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์วัตถุ (Instrumental and Syabolic) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัส จับต้องได้และมีรูปร่าง
2. องค์การ (Association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบ

หรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางแผน ระเบียบ ข้อบังคับและวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน

3. องค์พิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ยอมรับกันโดยทั่วไป พิธีการเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม

4. องค์มโนคติ (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่าง ๆ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรม สามารถสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันได้ เนื่องจากสังคมให้การยอมรับในสิ่งที่พวกเขาสร้างขึ้น โดยผ่านความคิดเห็น ความเชื่อและอุดมการณ์ร่วมกัน แล้วกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และมีกลุ่มบุคคลทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสาน และส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ร่วมกันนั้น จากองค์ประกอบของวัฒนธรรมดังกล่าว ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือสืบทอดต่อไปหรือไม่ขึ้นอยู่กับ องค์การหรือกลุ่มบุคคลซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เนื่องจากกลุ่มบุคคลจะทำหน้าที่ส่งเสริม และสนับสนุนองค์การหน่วยงาน ต่างๆ และประชาชนให้ความร่วมมือดำเนินงานด้านวัฒนธรรม มีความต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คำว่าองค์การมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

องค์การ (Organization) เป็นหน่วยสังคมที่มีการประสานงานกัน ประกอบด้วย บุคคลสองคนขึ้นไป ซึ่งทำหน้าที่ที่มีความต่อเนื่อง และเกี่ยวข้องกัน โดยถือเกณฑ์บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541 : 11)

องค์การ (Organization) หมายถึง การที่กลุ่มคนร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สุภรณ์ ศรีพหล. 2528 : 58 ; ศิริอร ชันชหัตถ์. 2541 : 25)

กิติมา ปริดีดิลก (2529 : 27) ได้ให้คำนิยามว่า องค์การหมายถึง หน่วยงานหนึ่ง ๆ ของสังคมซึ่งจัดดำเนินงานต่างๆ โดยมีกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ โดยให้ความหมายไว้ 2 ประเด็น คือ การจัดโครงสร้างขององค์การ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันและกันระหว่างหน้าที่กับบุคคลที่ทำงาน และการจัดองค์กร ซึ่งได้แก่การกำหนดหรือจัดวางระเบียบงาน จึงได้จำแนกประเภทขององค์การตาม ความมุ่งหมาย ได้แก่ องค์การธุรกิจ องค์การรัฐกิจ องค์การเพื่อประโยชน์ทางสังคม และองค์การอาชีพ

จากความหมายขององค์การ พอสรุปได้ว่า องค์การ หมายถึง การที่บุคคลได้รวมกลุ่มกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่า องค์การทางวัฒนธรรมเป็นองค์การเพื่อประโยชน์ทางสังคม

4. แนวทางการดำเนินงานวัฒนธรรม

การกำหนดแนวทางการดำเนินงานวัฒนธรรม ได้มีการกำหนดแผน/โครงการไว้ระยะ 10 ปี ตามทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา และระยะสั้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

4.1. แผนงาน/โครงการตามทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา พ.ศ.2541-2550 เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคชุมชนและประชาชนทั่วไป ได้ร่วมมือกันสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา คณะมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2542 เห็นชอบให้มีการประกาศแผนแม่บทวาระแห่งชาติ ว่าด้วย “ทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา” พ.ศ.2541-2550 (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2544 : 67-71)

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสืบสานพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงเป็นแบบอย่างในการใช้มิติวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา
2. เพื่อส่งเสริมการใช้มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาโดยการสร้าง และจรรโลงจิตสำนึกทางวัฒนธรรมของประชาชนให้มีวิถีคิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และมีวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างมีความสุขบนพื้นฐานคุณค่าวัฒนธรรมไทย รวมทั้งสามารถธำรงรักษาพัฒนา และสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยให้เป็นสมบัติของมนุษยชาติ อันจะนำมาซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของคนไทยในบริบทของสังคมโลก

ยุทธศาสตร์

1. ใช้มิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนา
2. ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานวัฒนธรรม
3. ส่งเสริมการลงทุนทางวัฒนธรรม
4. ใช้เวทีทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
5. ปฏิรูปการศึกษาให้เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. ใช้สื่อและสื่อสารมวลชนเสริมสร้างการดำเนินงานวัฒนธรรม
7. ระดมสรรพกำลังในการดำเนินงานวัฒนธรรม

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

ระเบียบและวิธีการในการเก็บข้อมูลงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม คณะผู้ดำเนินการวิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการ ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย(คุณภาพ/ปริมาณ)

รูปแบบในการดำเนินการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในครั้งนี้ คณะผู้ทำการวิจัย กำหนดรูปแบบวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ตั้งคณะทำงาน แสวงหาโจทย์การวิจัย ร่วมกันตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย เขียนโครงร่างการวิจัย
2. คณะทำงานเชิญตัวแทนของกลุ่มที่เกี่ยวข้องมารับรู้เรื่องการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต แบบสอบถามการมีส่วนร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา และจัดเวทีชาวบ้าน
4. เลือกกลุ่มตัวอย่าง – ระบุว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นใคร / จำนวนกี่คน
5. ขั้นตอนการลงมือเก็บข้อมูลตามแผนที่วางไว้
6. ขั้นตอนประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล
7. การคืนข้อมูลให้ชุมชนตรวจสอบ / ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์
8. การเรียบเรียงเขียนรายงานการวิจัย

3.2 ประชากรที่ศึกษา/กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้แก่

| | | | | | |
|---------------------|------|----------------------|------|--------------------------|-------|
| ผู้นำชุมชน | 5 คน | ปราชญ์ชาวบ้าน | 5 คน | ผู้แทนด้านศาสนา | 2 คน |
| ผู้แทนทางการศึกษา | 3 คน | ผู้แทนด้านวัฒนธรรม | 5 คน | ผู้แทนองค์กรส่วนท้องถิ่น | 5 คน |
| ผู้แทนด้านสาธารณสุข | 5 คน | ผู้แทนด้านกลุ่มอาชีพ | 5 คน | ผู้แทนสมาชิกในชุมชน | 5 คน |
| พ่อจ้่า-นางเทียม | 5 คน | ผู้แทนด้านเยาวชน | 5 คน | รวมทั้งสิ้น | 50 คน |

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต และแบบสอบถามการมีส่วนร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม คณะผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือและวิธีการในการดำเนินการ ดังนี้

3.1 วิธีการเก็บข้อมูล

3.1.1. การสังเกตและการบันทึก

การสังเกตและการบันทึกเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้านต่างๆของหมู่บ้าน ตลอดจนการสังเกตและบันทึกผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3.1.2. การสัมภาษณ์

โดยการสัมภาษณ์ พ่อจ๋า นางเทียม ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง นักเรียนนักศึกษาและเยาวชน และผู้นำองค์กรภาครัฐที่มีในชุมชนเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ผู้นำทางศาสนา ตลอดจนผู้นำชุมชน ในช่วงระหว่างวันที่ 14-15 พฤษภาคม 2551 (ตรงกับวันพิธีเลี้ยงลง- พิธีกรรมแบบงานสมโภชน์) คณะผู้วิจัย และกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม ได้ไปร่วมกิจกรรมงานสมโภชน์ รูปแบบงานจัดในรูปแบบการแห่ขบวนวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน มีมหรสพสมโภชน์ในงานภาคกลางวัน และมีนางวิทยา ประสงค์วัฒนา รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม เป็นประธานเปิดงาน มีผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล ภาคส่วนราชการต่าง ๆ ประชาชนไปร่วมงานมากมาย วันที่ 23 กันยายน 2551 คณะผู้วิจัยประชุมกลุ่มเป้าหมาย จัดทำเวทีชาวบ้าน เก็บข้อมูลตามแบบสอบถาม และวันที่ 7 พฤศจิกายน 2551 (ตรงกับวันเลี้ยงขึ้น-เป็นพิธีกรรมแบบพื้นบ้าน) คณะผู้วิจัยได้ไปร่วมงานสนับสนุนค่าใช้จ่าย นำเสนอผลการวิจัย ขอข้อมูลเพิ่มเติม และสอบถามสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการอื่น ๆ พร้อมทั้งความร่วมมือในการส่งเสริม อนุรักษ์ กิจกรรมพิธีกรรมให้มีความยั่งยืนต่อไป

ประเด็นคำถาม ข้อที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชนชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

โดยการสัมภาษณ์ ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง และผู้นำองค์กรภาครัฐที่มีอยู่ในชุมชนเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ผู้นำทางศาสนา ตลอดจนผู้นำชุมชน

ประเด็นคำถาม ข้อที่ 2 การศึกษาเอกลักษณ์ชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

โดยการสัมภาษณ์ พ่อจ๋า นางเทียม ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง นักเรียนนักศึกษาและเยาวชน ผู้นำองค์กรภาครัฐที่มีในชุมชนเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ผู้นำทางศาสนา ตลอดจนผู้นำชุมชน

ประเด็นคำถามข้อที่ 3 ศักยภาพของชุมชนชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

โดยการสัมภาษณ์ ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง และผู้นำองค์กรภาครัฐ ที่มีในชุมชนเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ผู้นำทางศาสนา ตลอดจนผู้นำชุมชน

ประเด็นคำถาม ข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง) ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

โดยการสัมภาษณ์ พ่อจ๋า นางเทียม ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง นักเรียนนักศึกษาและเยาวชน และผู้นำองค์กรภาครัฐที่มีในชุมชนเช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานสภาวัฒนธรรมตำบล ผู้นำทางศาสนา ตลอดจนผู้นำชุมชน

แบบสอบถามการมีส่วนร่วม ในพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา โดยการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 50 ฉบับ ในคราวการจัดเวทีชาวบ้าน และพบกลุ่มเป้าหมายเพื่อการจัดเก็บข้อมูล

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการนำเสนอผลการศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและเวทีชาวบ้าน แบบสอบถาม และข้อมูลที่มีการบันทึกไว้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาริบทชุมชนชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1. ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน
2. ลักษณะทางกายภาพ ประกอบด้วย
 - 2.1 ที่ตั้งของชุมชน
 - 2.2 อาณาเขตติดต่อ
 - 2.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ (เนื้อที่, ทำเล, ทิศนียภาพ, สภาพพื้นที่, ภูมิอากาศ)
 - 2.4 ประชากร (กลุ่มชาติพันธุ์, รูปร่างลักษณะ, จำนวนประชากร)
 - 2.5 คำขวัญบ้านคำเตย, คำขวัญตำบลคำเตย
 - 2.6 การปกครองหมู่บ้าน
 - 2.7 ลักษณะทางเศรษฐกิจ
 - 2.8 สภาพทางสังคม

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาเอกลักษณ์ชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1. ชาวกะเลิงบ้านคำเตย มีเอกลักษณ์ประจำชนเผ่าอะไรบ้าง

- 1.1 วัฒนธรรมภาษา ความแตกต่างระหว่างภาษากลาง ภาษาอีสาน ภาษากะเลิง
- 1.2 วัฒนธรรมการแต่งกายแบบชนเผ่าพื้นบ้าน
- 1.3 วัฒนธรรมการบริโภค และอาหารที่เป็นเอกลักษณ์พื้นบ้าน
- 1.4 ประเพณีของชาวกะเลิง พร้อมรายละเอียดประกอบแต่ละประเพณี
 - 1.5 การละเล่นของชาวกะเลิง พร้อมรายละเอียดของการละเล่นแต่ละอย่าง
 - 1.6 ระบบความเชื่อของชาวกะเลิง เช่น ประเพณีการเกิด,การแต่งงาน,งานศพ, บายศรีสู่ขวัญ, การนับถือผีบรรพบุรุษ
 - 1.7 สภาพบ้านเรือนของชาวกะเลิงในสมัยก่อน และสมัยปัจจุบัน
 - 1.8 คนตรี การฟ้อนรำของชาวกะเลิง

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศักยภาพของชุมชนชาวกะเลิงบ้านคำเตย ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ด้านการเข้าถึงชุมชนชาวกะเลิง (Accessibility)

- 1.1 ด้านกายภาพ
 - 1.1.1 เส้นทางคมนาคมและสภาพถนน
 - 1.1.2 ความสะดวกในการใช้ยานพาหนะ
 - รถบริการสาธารณะ - รถส่วนตัว - การเดินเท้า
 - 1.1.3 ป้ายสื่อความ
- 1.2 ด้านข้อมูลข่าวสาร (โทรศัพท์, โทรทัศน์, วิทยุ, อินเทอร์เน็ต, หอกระจายข่าว)

2. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

- 2.1 ลักษณะเด่นทางด้านวัฒนธรรม
 - 2.1.1 ภาษา
 - 2.1.2 การแต่งกาย
 - 2.1.3 วิถีชีวิตความเป็นอยู่และอัธยาศัย
 - 2.1.4 ความเชื่อและพิธีกรรม
 - 2.1.5 ประเพณีการเกิด
 - 2.1.6 ประเพณีการแต่งงาน
 - 2.1.7 ประเพณีงานศพ
 - 2.1.8 การละเล่นของชาวกะเลิง

- 2.1.9 ของแฉบของชาวกะเลิง
- 2.1.10 ของฝากของค้อนของชาวกะเลิง
- 2.1.11 อาชีพของชาวกะเลิง
- 2.2 ลักษณะเด่นทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว
- 2.3 ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมและโบราณสถาน
- 3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
 - 3.1 สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน (น้ำดื่ม, น้ำใช้, แหล่งน้ำ, ถนน, ไฟฟ้า, ไปรษณีย์, โทรศัพท์ ที่พักริมทาง, สวนสาธารณะ, บัม น้ำมัน,)
 - 3.2 การบริการด้านสาธารณสุข
 - 3.3 ศูนย์บริการของชุมชน
 - 3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 4. ความพร้อมและความสามารถของสมาชิกในชุมชนชาวกะเลิง (Ability)

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง) ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

 - 1. พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
 - 1.1 ประวัติและความเป็นมา
 - 1.2 ที่ตั้งของคอนปู่ตาในปัจจุบัน
 - 1.3 ความเชื่อเรื่องผีปู่ตา
 - 1.4 รูปแบบพิธีกรรมแต่โบราณ
 - 1.5 กวนจ้ำ หรือผู้แทนปู่ตา
 - 1.6 เครื่องบูชา
 - 1.7 เครื่องเช่นสังเวช
 - 1.8 พิธีกรรมในปัจจุบัน
 - 1.9 สภาพการคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลง
 - 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
 - 2.1 ด้านการวางแผนและการสนับสนุนงบประมาณ
 - 2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม
 - 2.3 ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมพิธีกรรม
 - 2.4 ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีพิธีกรรม
 - 2.5 ด้านความคิดเห็นการส่งผลต่อชุมชนและสังคม
 - 2.6 ด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม

3. สื่อวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)

- 3.1 สภาพของสื่อวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ที่มีในปัจจุบัน
- 3.2 การประชาสัมพันธ์สื่อวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาในปัจจุบัน
- 3.3 ความพึงพอใจในสื่อวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา
- 3.4 ความต้องการสื่อวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา

2. การวิเคราะห์เนื้อหาจากการสังเกตและเวทีชาวบ้าน

- 2.1. ด้านความร่วมมือในการมีส่วนร่วมการจัดเวทีชาวบ้าน
- 2.2. ด้านความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์
- 2.3. ด้านความชัดเจนและความสอดคล้องของข้อมูล

3. การวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถาม และข้อมูลที่มีการบันทึก

- 3.1 ด้านการวางแผนและสนับสนุนงบประมาณ
- 3.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม
- 3.3 ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมพิธีกรรม
- 3.4 ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีและพิธีกรรม
- 3.5 ด้านความคิดเห็นการส่งผลต่อชุมชนและสังคม
- 3.6 ด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม

บทที่ 4

ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

4.1 ผลการศึกษาที่ได้

ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม คณะผู้ดำเนินการวิจัย ได้ทำการศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านคำเตย ดังนี้

1. บริบทชุมชน

คำว่า “กะเลิง” มาจากคำว่า “ข้าเลิง” เป็นข้าพวกหนึ่งอยู่ในตระกูลมอญ, เขมร, ข้า, กะโซ่ กะเลิงอยู่ในตระกูลเดียวกับตระกูลภาษาพูด ภาษาออสโตรเอเชียติก ถิ่นกำเนิดของชาวกะเลิงอยู่ในแขวงคำม่วน และแขวงสุวรรณเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กะเลิงเป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาษากลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับกลุ่ม ลื้อ ไส่ แสก ผู้ไทย และเวียตนาม

ชนเผ่ากะเลิง ในจังหวัดนครพนม จะมีถิ่นฐานเดิมอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย เมื่อประมาณ 100 ปีเศษ ตั้งแต่มีการปราบเจ้าอนุวงศ์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 และมีการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดศึกกบฏฮ่อ ในปี พ.ศ. 2416 ในปัจจุบันพบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง อยู่ในประเทศไทย ที่จังหวัดมุกดาหาร สกลนคร กาฬสินธุ์ และนครพนม

สำหรับจังหวัดนครพนม ในพื้นที่อำเภอเมือง มีชนเผ่ากะเลิง ที่ตำบลกรูคู บ้านกรูคู บ้านนาปัง บ้านหนองหญ้าไซ บ้านไทยสามัคคี ตำบลบ้านผึ้ง บ้านผึ้ง บ้านนาโพธิ์ บ้านวังกะแส บ้านนามน บ้านเทพพนม บ้านดงสว่าง ตำบลขามเฒ่า บ้านขามเฒ่า ตำบลคำเตย ที่บ้านคำเตย บ้านดงขวางบ้านดอนแดง ตำบลนาทราย บ้านหัวโพน อำเภอท่าอุเทน บ้านเวินพระบาท บ้านยางนกเหาะ บ้านนาโสกใต้ บ้านนาโสกเหนือ บ้านม่วง บ้านนาสีดา อำเภอนาแก บ้านโพนสว่าง บ้านโพนแดง บ้านพระซอง อำเภอธาตุพนม บ้านนาถ่อน บ้านดอนนางหงส์ อำเภอเรณูนคร ตำบลเรณูนคร ตำบลนางาม ตำบลนายอ อำเภอปลาปาก บ้านปลาปาก บ้านโนนทัน บ้านโนนทันกลาง บ้านผักอีตู บ้านหนองกกดุณ บ้านนาเชือก บ้านนาสะเดา บ้านวังม่วง อำเภอโพนสวรรค์ ที่ตำบลโพนสวรรค์ บ้านท่าเรือ ที่ตำบลโพนบก บ้านอ้อ บ้านวังหมากเห็บ

ชาวบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ได้อพยพย้ายมาจากบ้านพิกวนพัน (ประเทศลาว) ได้ข้ามฝั่งแม่น้ำโขง ทางด้านทิศตะวันตกระยะทาง 25 กิโลเมตร สาเหตุเนื่องจากการสู้รบ ทำให้ราษฎรในหัวเมืองต่างๆ ไม่มั่นใจในความปลอดภัย จึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ บ้านโพธิ์ศรี และบ้านเก่าหัวบึง จากร่องรอย สภาพทั่วไปบริเวณที่ตั้งบ้านเก่าหัวบึง บริเวณ ดังกล่าว เป็นสถานที่ตั้งวัดแห่งหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันเป็นวัดโพธิ์ศรี ปรากฏร่องรอยการก่อสร้างเจดีย์และอุโบสถ ที่มีอายุเก่าแก่ ยังปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน

จึงพอสรุปได้ว่าบ้านเก่าหัวบึง นั้นเป็นชุมชนเก่าที่ตั้งหมู่บ้านราวปี พ.ศ. 2338 ประมาณ 212 ปี ที่ผ่านมามีการตั้งหมู่บ้านต่างๆ ในเขตตำบลคำเตยในปัจจุบัน ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าว่าหมู่บ้านต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น บ้านดอนแดง บ้านโพนป่าหว้า บ้านดอนคู้ ตำบลลูกตาไก่ ตำบลนามะเขือ บ้านทุ่งมน บ้านหนองดินแดง ส่วนหนึ่งย้ายมาจากบ้านหัวบึงเก่า

จากคำบอกเล่าของพ่อใหญ่แหง ราชมา อายุ 74 ปี ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว เล่าว่า เมื่อตอนที่ท่านอายุประมาณ 8-9 ปี ท่านได้พูดคุยกับขุนบริบูรณ์ ซึ่งเป็นอดีตผู้นำของชาวกะเลิง ในขณะนั้นขุนบริบูรณ์มีอายุประมาณ 70 ปี แต่เดิมชาวกะเลิงตำบลคำเตย อาศัยอยู่บ้านพิค-บ้านกวนพัน ประเทศลาว ต่อมาได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาทำมาหากิน บริเวณบ้านเก่าหัวบึง(ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของดอนปู่ตา) เนื่องจากเห็นว่าบริเวณดังกล่าวมีทำเลที่เหมาะสมแก่การทำมาหากิน เช่น มีหนองน้ำขนาดใหญ่ และมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์มาก ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์ประหลาด มีฝูงมดคาโป (มดง่าม) จำนวนมาก มากัดกินสัตว์เลี้ยง และกัดชาวบ้าน ทำให้เกิดความเดือดร้อนและเจ็บป่วยล้มตาย เป็นจำนวนมาก ผู้นำชาวบ้านจึงได้นำพาอพยพชาวบ้านที่เหลือมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านคำเตยในปัจจุบัน ส่วนหมู่บ้านเดิมนั้น ชาวบ้านได้อนุรักษ์ให้เป็นเขตหวงห้าม และมีความเชื่อกันว่าเป็นที่อยู่ของปู่ตา ซึ่งเป็นผีของบรรพบุรุษ ที่คอยปกป้องรักษา ให้ชาวกะเลิง อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

การดำเนินชีวิตของชาวกะเลิง เหมือนกับชาวอีสานโดยทั่วไป โดยยึดถือตาม ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และมีคติความเชื่อในเรื่องผี นับถือผี ผีมเหสักข์ ผีหลักบ้าน ผีตาแฮก ผีป่า ผีเขา วิญญาณบรรพบุรุษ (จากเอกสารศูนย์ปฏิบัติการหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่ากะเลิง โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์ ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม งานพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา 2551 : 1-4)

2. การแต่งกายของชาวกะเลิง

การแต่งกายของชาวกะเลิงบ้านคำเตย สมัยดั้งเดิมนั้น ผู้หญิงจะนุ่งผ้าชิ้นมัดหมี่มีตีน(เชิง) สวมเสื้อคอกลม มีแถบริมสีแดง กระดุมทำด้วยไม้ หรือกะลามะพร้าวนำมาขัดให้เป็นวงกลมขนาดเท่าเม็ดกระดุมหรือทำด้วยเงินสตางค์ ใช้แพรเบี่ยงโต่งในเวลาทำงาน หากอยู่บ้านไม่สวมเสื้อ ปกตินิยมเปลือยหน้าอก ซึ่งเรียกว่า “ปะนม” ไว้ผมยาว และมวยผมหรือเกล้าผม สวมกำไลข้อมือ ข้อเท้า ตุ้มหูเงิน นิยม

หัตถ์ดอกไม้ประเทืองผิวด้วยขมิ้น ทาหน้าด้วยกลอยและข้าวสาร ส่วนชายชาวกะเลิง แต่งกายเหมือนชาวอีสานทั่วไปคือนิยมสวมเสื้อหม้อฮ่อมสีน้ำเงินเข้ม กระดุมทำด้วยเงินสตาลค์ กางเกงขาก๊วย ที่เอวมีเชือกผูกรัด นอกจากนี้ยังนิยมสักรูปนกน้อยไว้ที่แก้ม ดังผลญาที่ว่า “สักนกน้อยงอยแก้มตอคี่ตา สักนกน้อย งอยแก้มจ้งงาม ”

อาณาเขตที่ตั้ง

ทิศเหนือ ติดกับ หมู่ที่ 10 บ้านโพนค้อ ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
 ทิศใต้ ติดกับ หมู่ที่ 9 บ้านดงป่ายูง ตำบลโพนแพง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
 ทิศตะวันออก ติดกับ หมู่ที่ 4 บ้านดงข่อย ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
 ทิศตะวันตก ติดกับ หมู่ที่ 13 บ้านคอนแดง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

คำขวัญประหมู่บ้าน

“ สัญลักษณ์คำเตยคือเต่า ชนเผ่ากะเลิง รื่นริงงานเลี้ยงปู้ตา จักสานแน่นหนากระดืบข้าว ”

ปัจจุบัน(พ.ศ.2551) บ้านคำเตย แบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 4 มีนายอินทร บัวดา เป็นผู้นำ (กำนัน)
 หมู่ที่ 5 มีนายประกิจ อินทรา เป็นผู้ใหญ่บ้าน
 หมู่ที่ 6 มีนายเรืองยศ สุริยนต์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน
 หมู่ที่ 16 มีนายนิเวศ วงศ์ศิลา เป็นผู้ใหญ่บ้าน

3. การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

3.1 ด้านการศึกษา

บ้านคำเตย มีสถานศึกษาที่สอนในระดับประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านคำเตย โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาในระดับตำบล 1 แห่ง คือ โรงเรียนคำเตยอุปถัมภ์

3.2 ด้านศาสนา พบว่า มีศาสนสถานที่ตั้งอยู่ประจำหมู่บ้าน 4 แห่ง ได้แก่

1. วัดปราโมกษ์
2. วัดศรีคุณเมือง เป็นวัดที่อยู่ในหมู่บ้านเป็นที่ตั้งสำนักงานเลขานุการ ของเจ้าคณะตำบลคำเตย
3. วัดโพธิ์ศรี เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ ประมาณ 180 ปี ควรแก่การอนุรักษ์และศึกษา ภายในบริเวณวัด ปรากฏร่องรอยอุโบสถเก่า และพระธาตุมีอายุเก่าแก่ สันนิษฐานว่าเป็นองค์พระธาตุเป็นองค์พระธาตุที่สร้างขึ้นพร้อมๆกับการตั้งหมู่บ้านหัวบึงเก่า
4. สำนักสงฆ์ดงมะไฟ อยู่ในสวนดงมะไฟ มีความเป็นธรรมชาติของป่าไม้ที่สมบูรณ์ ร่มเย็น

3.3 ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ชาวบ้านคำเตย เป็นสังคมพระพุทธศาสนา สมาชิกในหมู่บ้าน จำนวนทั้งหมด นับถือศาสนาพุทธ ยังคงดำรงชีวิต ตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญในท้องถิ่นนั้นมีคล้ายกันกับหมู่บ้านประชาชนในหมู่บ้านเป็นชนเผ่ากะเลิง มีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นของตนเอง และมีการประเพณีประจำปี เช่น บุญมหาชาติ บุญกองข้าว บุญห่อข้าวประดับดิน ประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมายาวนานเช่น บุญมหาชาติ งานบุญออกพรรษา ลอยกระทง การบวชนาค วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ วันสำคัญต่างๆ และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทุกเดือนชุมชนมีประเพณีที่ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน คือ **ประเพณีไหว้ปู่ตา** นอกจากนั้นชาวบ้านยังให้ความสนใจที่จะสืบสานการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ ของตนเอง เช่นการแสดงการเล็งกลอง การละเล่นดนตรีพื้นเมืองอีสาน ตลอดจนการเล่นกีฬาพื้นบ้านเช่น การเล่นหมากข่าง การเล่นหมากเก็บ การเล่นหมากอี ฯลฯ

3.4 ประเพณีของชาวตำบลคำเตย

เดือนอ้าย พิธีทำบุญเข้ากรรมที่เรียกว่า ปริวาสกรรม เมื่อออกพรรษา หลังจากรับองค์จันแล้ว พระภิกษุสงฆ์จะต้องทำพิธีเข้ากรรมเพื่อปลงอาบัติตามวิธีของสงฆ์ และเชิญชวนพุทธศาสนิกชนทั่วไปเข้าร่วมด้วย ที่สำนักสงฆ์ดงมะไฟ

เดือนยี่ เป็นเดือนที่ชาวบ้านชานาเกี่ยวข้าวและนวดข้าวเสร็จเพื่อเป็นสิริมงคลต่อพื้นที่บริเวณที่นวดข้าวเสร็จ ก่อนจะขนขึ้นยุ้งฉาง ก็จะประกอบพิธีทำบุญเรียกว่า ทำบุญขวัญข้าว หรือ ทำบุญคุณลาน ถ้าขนข้าวขึ้นยุ้งฉางแล้ว ชาวบ้านก็จะทำบุญร่วมกันเรียกว่า “ทำบุญกองข้าว”

เดือนสาม พิธีการทำบุญข้าวจี่ ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารและเครื่องทานต่าง ๆ ไปถวายที่วัดเพื่อรับศีลฟังธรรมเทศนา อาหารที่ถวายพระในวันนั้นจะมี **ข้าวจี่** ออกหน้าเมื่อถึงฤดูเดือนสามชาวอีสานทุกคน ไม่ละเลยในการทำข้าวจี่ไปถวายพระเณรตามวัดต่างๆ ในหมู่บ้านของตน คำกล่าวบทนี้เป็นการล้อเลียนสามเณรน้อยด้วยคำคมว่าเมื่อถึงปลายเดือนสาม พระภิกษุสงฆ์จะคอยข้าวจี่ ถ้าหากทายกทายิกาปั้นข้าวจี่โดยไม่ได้ใส่น้ำอ้อยสามเณรน้อยจะร้องให้ **ข้าวจี่** ทำจากข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วเคล้าทาเกลือใส่น้ำอ้อย แล้วปั้นเสียบไม้จิ้มไฟให้เหลืองกรอบนำไปชุบไข่จิ้มไฟต่อจนไข่สุกแล้วนำไปถวายพระได้ และในเดือนนี้มีการทำบุญมาฆบูชา

เดือนสี่ พิธีการทำบุญพระเวส (บุญเทศน์มหาชาติ) ถือว่าเป็นมหากุศล เนื่องจากพระเวสสันดรก่อนจะได้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้สร้างกุศลด้วยการบริจาคทาน ช้าง ม้า ลูก เมีย จะสำเร็จมรรคผลตามประสงค์ พิธีการทำบุญพระเวสนี้ กำหนดทำบุญ 3 วัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ วันแรกเป็นวันรวมชุมนุมชาวบ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อเตรียมงานในด้านต่างๆ วันที่ 2 เป็นวันแห่จะมีแห่พระเวส นางมัทรี กัณหาชालี ด้วยกองบุญต่าง ๆ วันที่ 3 เป็นวันเทศน์มหาชาติตามพระมาลัยสูตรกล่าว

เป็นทางเข้านี้ระพานแดนค่า
 ขอพยธิบ่อพ้อโพยภัยฮ้ายห่างไกล
 กรรมบ่อได้ถื่อต้องบ่อลำบากในตน
 อันว่าอันตรายสังบ่อหอนมีมาใกล้
 มีแต่สุขยั้งสิ้นครองตนสนุกยั้ง
 ให้ลูกหลานเฮ็ดตั้งเว้าจนเฒ่าแก่ชราหั้นถ้อน

ก่อนออกพรรษาในแต่ละวันจะมีผู้จิตศรัทธาทำบุญบริจาคทานทำใบจงไปติดไว้ ที่ศาลาเพื่อแจ้งให้ชาวบ้านได้ทราบก่อนล่วงหน้า โดยแจ้งกำหนดวันเวลาที่ทอดกฐินด้วย พอถึงวันที่กำหนดไว้เจ้าภาพนำองค์พระกฐินที่จัดเตรียมไว้ไปที่วัด พร้อมทั้งอาหารคาวหวานไปถวายด้วย

3.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

อาชีพของกลุ่มชนเผ่ากะเลิง อาชีพดั้งเดิมของชนกลุ่มนี้จะทำไร่ ไร่ข้าวไร่ พริก ฝ้าย และยาสูบ เป็นหลัก โดยข้าวของกะเลิงมี 2 ชนิด คือ ข้าวสุด และข้าวฮ้าว

ปัจจุบันเนื่องจากชุมชนมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันมีการสืบทอดภูมิปัญญาต่อกันมาบ้านคำเตย หมู่ที่ 6 มีจุดเด่นในด้านของทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ คือ ไม้ไผ่ ด้วยสาเหตุนี้ คนในชุมชนมีภูมิปัญญาทางด้านงานหัตถกรรมที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงในจังหวัดระดับหนึ่ง ประชาชนในหมู่บ้านได้สืบทอดรักษามิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเอาไว้ คือ โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

- (1) นางโจอม เกดา มีความสามารถด้านมนต์พิธี
- (2) นายสมบุญ ผาอินทร์ มีความสามารถด้านหัตถกรรม



ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่



3.6 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม

บ้านคำเตย มีสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ที่จัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่

3.6.1 วัดโพธิ์ศรี เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ ประมาณ 180 ปี ควรแก่การอนุรักษ์และศึกษา



3.6.2 วัดศรีคุณเมือง

วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 16 บ้านคำเตย เป็นวัดที่เก่าแก่มีอายุราวประมาณ 200 ปี มาแล้วเมื่อนับย้อนหลังกลับไปประมาณ 100 ปี จากหลักฐานยืนยันการจดทะเบียน เมื่อปี พ.ศ.2450 ภายในวัด มี โบสถ์โบราณ บ่อน้ำโบราณ (น้ำสาंग) และ พระธาตุ ที่มีลักษณะคล้ายพระธาตุพนม ใช้เป็นที่เก็บอัฐิของเจ้าอาวาสวัดในสมัยก่อน เจ้าอาวาสเล่าว่า น่าจะสร้างขึ้นในเวลาใกล้เคียงกับ โบสถ์โบราณ



บ่อน้ำโบราณ



กุฏิเจ้าอาวาส



โบสถ์โบราณ และ พระธาตุพนมจำลอง

3.6.3 สำนักสงฆ์ดงมะไฟ

ตั้งอยู่ หมู่ที่ 16 บ้านคำเตย ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 2 กิโลเมตร ภายในวัดร่มรื่นมีสวนสมุนไพรนานาชนิด เหมาะในการใช้ เป็นสถานที่ในการปฏิบัติธรรมของ พระสงฆ์ ในแต่ละปีจะมีการ จัดฝึกอบรมจริยธรรมของนักเรียน คือ โครงการก่อนจบพบพระของศูนย์ พัฒนาครอบครัว



ทางเข้าสำนักสงฆ์ดงมะไฟ



ศาลาปฏิบัติธรรม

3.7 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม

บ้านคำเตย มีสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ที่จัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ที่สำคัญได้แก่

3.7.1 วัดโพธิ์ศรี เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ ประมาณ 180 ปี สภาพอยู่ในพื้นที่ของป่าดง ที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ใหญ่มากมายควรแก่การอนุรักษ์และศึกษา



ภาพ ฐานพระอุโบสถเก่าซึ่งชำรุดมากแล้ว

3.7.2 อ่างเก็บน้ำมะเฮน เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกว้างประมาณ 4 กิโลเมตร ยาว 6 กิโลเมตร ใช้เป็นสถานที่ในการจัดงานสงกรานต์ งานลอยกระทง และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ



ศาลาดอนปู่ตา (ปัจจุบัน) ภายในจะเป็นที่ตั้งของศาล



3.7.3 ดอนปู่ตา ชุมชนบ้านคำเตยถือเป็นชุมชนเกษตรกรรม ที่ยังศรัทธายึดมั่นในภูตผีที่ เชื่อว่าจะคลั่งคลั่งให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข โดยเฉพาะผีปู่ตา ดอนปู่ตาบ้านคำเตย เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ ชาวบ้านให้ความนับถือ เคารพยำเกรงต่อสิ่งที่ไม่เห็น บริเวณดอนปู่ตาจะประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลาย ชนิด โดยเฉพาะต้นยางนา จะมีขนาดใหญ่หลายสิบต้นขึ้นปกคลุม ด้วยต้นไม้ขนาดเล็กมากมาย โดยเฉพาะต้นเตย(ที่ใช้ทำเสื่อ)จะมีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบริเวณนี้จะมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีน้ำขัง ตลอดปี เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด โดยเฉพาะเต่าสันเดียว หรือควายปู่ตาที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ด้วยความสงบสุขสบาย เนื่องจากไม่มีใครกล้าทำร้ายเพราะกลัวความผิดต่อผีปู่ตา บริเวณด้านหน้าศาลปู่ตาจะมีรูปปั้นเต่าไว้เป็นสัญลักษณ์ไว้ที่ประตูทางเข้าชาวบ้านคำเตยและหมู่บ้านใกล้เคียงยังคงให้ความเคารพ ดอนปู่ตาอย่างเหนียวแน่นตลอดมา ด้านทิศใต้ของศาลปู่ตาจะมีบึง ซึ่งเป็นบึงต้องห้าม คือ ห้ามจับสัตว์ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา มารับประทาน เพราะเชื่อว่าหากจับสัตว์น้ำในบึงมารับประทานจะทำให้มีอันเป็นไป สาเหตุที่ชาวบ้าน มีความเชื่อดังกล่าวเนื่องจากเคยมีผู้ฝ่าฝืน ไปจับปลาในบึงมารับประทาน บาง คนก็จมน้ำเสียชีวิต บางคนก็เจ็บป่วยหนัก จึงไม่มีใครกล้าฝ่าฝืนอีก เพราะกลัวจะมีอันเป็นไป

3.8 ด้านความเชื่อ

ลักษณะความเชื่อ สำหรับชาวตำบลบ้านคำเตยนี้จะยังคงนับถือ หรือมีความเชื่อเรื่องผีเรื่อง วิญญาณ กันตลอดมาความเชื่อที่ว่าเมื่อได้กระทำบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วจะเกิดผลดีต่อการดำรงชีวิตให้เป็น ปกติ ผีที่ชาวบ้านยังคงเหลือและยังนับถืออยู่คือ ผีปู่ตา ที่ยังคงนับถือและเชื่ออยู่ในปัจจุบัน ปัจจุบันสิ่งที่ ชาวบ้านนับถือเป็นสิ่งที่เชื่อกันว่ามีจริง ซึ่งหมายถึงความเชื่อในการดำเนินชีวิตที่ดีแก่ตนเอง และหมู่บ้าน ในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้มีความสะดวกสบายเมื่อได้บูชาสิ่งเหล่านี้จะทำให้ตนเอง ครอบครัวยุติภา นื่องมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งการกระทำนั้นก็คือความเชื่อในระบบแห่งความเป็นจริงในจิตใจของแต่ละ บุคคล ในความรู้สึกเมื่อได้กระทำสิ่งนั้นลงไปแล้ว สิ่งที่จะตามมาจะเป็นสิ่งที่ทุกคนซึ่งปฏิบัติร่วมกันภายใน หมู่บ้าน และยึดปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในปัจจุบัน มีหน่วยงานที่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ และ ดำเนินการในพิธีศักดิ์สิทธิ์นี้ ทำให้รูปแบบการจัดการที่มีมาแต่อดีตเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เนื่องจากกระแส การเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยปัจจุบัน แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียม พิธีกรรมดั้งเดิม ต่าง ๆ ให้คงสภาพเดิมจวบจนเท่าทุกวันนี้

ความเชื่อเรื่องควายของปู่ตา ควายของปู่ตาเชื่อกันว่า คือเต่าสันเดียว ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นจาก การสัมภาษณ์ พระสังข์ทอง สันตะกิตโต วัย 78 ปี อายุบวช 8 พรรษา เจ้าอาวาสวัดหัวบึงเก่า ตำบลคำเตย เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2551 เล่าเหตุการณ์ว่า ตนเองถือกำเนิดในหมู่บ้านนี้ เห็นสภาพของ ดอนปู่ตาก็ยังเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ และน่าเกรงขามมาก เมื่อยังเป็นเด็กพบเห็นว่ามีบางคนในหมู่บ้านมาจับ สัตว์น้ำ หรือเต่าไปขาย ไปเป็นอาหาร พบว่าคนในครอบครัวเหล่านั้น เกิดเหตุอันน่าอัศจรรย์เจ็บป่วยล้ม ตายโดยกะทันหันไม่ทราบสาเหตุ ภายหลัง มีปู่ตามาเข้าสิงร่างนามเทียม ออกปากว่าเป็นการสั่งสอน ที่ละเมียด ลบหลู่ไม่ยำเกรง หลายคนต้องเร่งรีบทำพิธีขอขมาหาปลา หาเต่าจากที่อื่นมาปล่อยคืนดอนปู่ตา และอีกคราวหนึ่ง เมื่อตนเองยังเป็นวัยหนุ่ม มีเพื่อนบ้านจากหมู่บ้านโพนคือโพนสวรรค์ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ ข้างเคียง มาเป็นแขกในหมู่บ้านคำเตย แต่ตนเองจำชื่อไม่ได้ มาทอดแหหาปลา จับเอาเต่าไปขายไปเป็น อาหารหลายตัว ผลปรากฏว่าในคืนนั้นเจ้าตัวต้องเสียชีวิต คนในครอบครัวเจ็บป่วยไม่ทราบเหตุหลายคน ต้องรีบขอขมาปู่ตา และหาปลาหาเต่ามาปล่อยคืนอาคารจึงดีขึ้น

ความเชื่อเรื่อง รากเตย ของขลัง แคล้วคลาดปลอดภัย และทำมาค้าขายดี จากการสัมภาษณ์ พ่อเจ้าฟาง ลาชา อายุ 72 ปี เป็นพ่อเจ้าสูงสุดของชาวตำบลคำเตย ซึ่งมีหน้าที่ในการประกอบพิธีเลี้ยงปู่ตา เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2551 ณ วัดโพธิ์ศรี เล่าเหตุการณ์ว่า ตนเองถือกำเนิดในหมู่บ้านนี้ เห็นสภาพของ ดอนปู่ตาก็ยังเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ และน่าเกรงขามมากเช่นกัน เมื่อก่อนลูกหลานคนหนุ่มในหมู่บ้านไป ทำงานค้าขายในที่อื่น ๆ ก่อนไปจะบอกกล่าวขอความคุ้มครองจากปู่ตา และตัดเก็บเอารากเตยติดตัวไป ด้วย ทำให้ทำมาค้าขายคล่อง กลับมาจึงได้เช่นไร้วชอบคุณปู่ตา หากใครหลงลืมก็อาจเกิดการเจ็บป่วยได้ คราวหนึ่ง ลูกหลานเดินทางไปกรุงเทพฯ เกิดประสบเหตุรถยนต์คว่ำ บาดเจ็บและล้มตาย หลายคน แต่ว่า ลูกหลานที่มีรากเตยติดตัวไปด้วยกลับแคล้วคลาดปลอดภัย ไม่บาดเจ็บเลย ด้วยความคุ้มครองของปู่ตา



สภาพป่าเตยที่ขึ้นอยู่รอบบริเวณศาลปู่ตา

ความเชื่อในเรื่องของขลัง ของรักษา ชาวบ้านคำเตยจะมีความเชื่อในเรื่องของขลัง ที่จะช่วยให้ตนเองแคล้วคลาดจากภยันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองในลักษณะต่างๆ รากต้นเตย ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณคอนปู่ตา นับเป็นเครื่องรางของขลังที่ชาวบ้านให้นับถือตลอดมา เชื่อว่าหากพกติดตัว ในขณะที่เดินทางหรือไปทำงานที่อื่น ไกลบ้าน ของขลังชนิดนี้จะช่วยปัดเป่า คอยปกป้องรักษาตนเองให้ดำเนินชีวิตได้เป็นปกติสุข

3.9 ด้านพิธีกรรม

บ้านคำเตย เป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามที่ได้รับการถ่ายทอดสืบสานประสพการณ์จากรุ่นต่อรุ่น ด้วยดีตลอดมาจนปัจจุบัน ตามจารีตประเพณี ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ประเพณีที่ชาวบ้านให้ความนับถือและให้ความเลื่อมใสศรัทธาร่วมกัน คือ ประเพณีการเลี้ยงปู่ตา ของตนไว้อย่างยั่งยืน

การเลี้ยงปู่ตา เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะเมื่อปู่ตายังมีชีวิตอยู่ได้สร้างคุณงามความดีไว้แก่ลูกหลานและสังคมมากมายหลายประการ เช่น เป็นผู้ให้กำเนิดให้การอบรมเลี้ยงดู สั่งสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ตั้งสมมรดก และสาธารณสุขสมบัติไว้ให้ลูกหลาน และเพื่อแสดงถึงความกตัญญูตเวที จึงมีการเลี้ยงปู่ตาสืบต่อกันมาเป็นประเพณี จึงได้มีพิธีกราบไหว้บูชา โดยจะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้านและเครือญาติ ปีละ 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เรียกว่าไหว้ลง ทำในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 6 ครั้งที่ 2 เรียกว่าไหว้ขึ้น ทำในวันขึ้น 10 ค่ำ เดือน 10 เป็นการบอกเล่าให้ปู่ตาได้รับรู้ว่าชาวบ้านเริ่มลงมือทำนา และเก็บเกี่ยวผลผลิตเรียบร้อยแล้ว ความสัมพันธ์ที่มีต่อการเลี้ยงผีปู่ตที่บ้านคำเตยประกอบด้วย

ปู่คำเหลือง ความเชื่อว่าเป็นเจ้าเมืองเชียงของ (ประเทศลาวปัจจุบัน) ในปี พ.ศ.1400 จะมีการก่อสร้างองค์พระธาตุพนม ด้วยความเคารพศรัทธาในองค์พระธาตุพนม ปู่คำเหลืองพร้อมทหารองครักษ์ คือ ท้าวคำแดง ท้าวลมลัด ลมออน และไป๋ (เป็นคนบังบด คือ คนธรรมดาแต่มองไม่เห็นตัว) จึงได้นำเอาเงินทองของมีค่า (เรือคำ 15 ชั้น หม้อทองคำ 9 ก้า) บรรทุกเรือเพื่อที่จะนำไปถวาย ประดิษฐานที่วัดพระธาตุพนม แต่ในระหว่างเดินทางได้ยินเสียงฆ้องปิดประตูธาตุพนมเสียก่อน จึงเอาเงินทองของมีค่าที่จะถวายพระธาตุพนมฝังดินไว้ที่ดอนปู่ตา แล้วก็เดินทางกลับเมืองเชียงของ เมื่อถึงแก่กรรมด้วยความคิดถึงและเป็นห่วงในทรัพย์สมบัติของตน ดวงวิญญาณของปู่คำเหลืองพร้อมทหารองครักษ์ ก็กลับมาเฝ้าปกปักรักษาอยู่ที่ดอนปู่ตา จึงถือว่าดอนปู่ตาเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้าน ชาวตำบลคำเตย และชาวบ้านในตำบลใกล้เคียง มาจนถึงปัจจุบัน



ศาลปู่คำเหลือง (สีแดง)

ปู่คำแดง เป็นทหารเอกของปู่คำเหลือง คอยเฝ้าอารักขา ติดตามปู่คำเหลือง มีอิทธิฤทธิ์สูง อยู่ยงคงกระพัน แต่มีนิสัยค่อนข้างดุร้าย



ศาลปู่คำแดง (สีเหลือง)

ปูลมลัด ปูลมออน สองพี่น้องเป็นทหารองครักษ์ของปู่คำเหลือง มีความสามารถในการเรียกลมเรียกฝนได้ มีนิสัยใจดี ชอบช่วยเหลือคน

ใบ้ เป็นใบ้ เป็นหนึ่งในทหารองครักษ์ของปู่คำเหลือง มีอิทธิฤทธิ์ในการสาปคนให้เป็นใบ้ได้



ศาลปูลมลัด ปูลมออน

นางเทียม นางเทียมเป็นร่างทรงของผีปู่ตา นางเทียมจะมีบทบาทสำคัญมาก ในการเลือกพ่อจ๋าที่มาทำพิธี นางเทียมจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามแต่ปู่ตาจะพอใจ ให้ใครเป็นนางเทียม เช่น เมื่อเปลี่ยนพ่อจ๋าคคนใหม่ (ตาย หรือชราภาพ ปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้) ชาวบ้านจะเรียกประชุมชาวบ้านและเชิญปู่ตามาคัดเลือกนางเทียม เมื่อปู่ตามาสั่งสถิตร่างหญิงคนใด คนนั้นก็คือนางเทียมคนต่อไป นางเทียมจะเลือกพ่อจ๋า โดยร่างเทียมจะเดินสำรวจจากกลุ่มชายวัยกลางคนขึ้นไป เมื่อเป็นที่พอใจ นางเทียมจะทำท่าคบหลังหรือไหล่เบา ๆ เป็นที่เข้าใจว่าปู่ตาเลือกบุคคลนั้น มาเป็นพ่อจ๋าคคนต่อไปแทนคนเดิม จากการสัมภาษณ์และสอบถามชาวบ้าน จะมีผู้ที่ถูกคัดเลือกให้เป็นนางเทียมตามลำดับ ดังนี้ นางอ่อน, นางทองใบ, นางสี และนางทิพย์ ลัดดา (นางเทียมคนปัจจุบัน ข้อมูล 18 กันยายน 2551)

พ่อจ๋า ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านมาก เป็นผู้ทำพิธีกรรมที่จะสื่อสารกับผีปู่ตา เชื่อว่าปู่ตาจะนำความผาสุกร่มเย็นมาสู่คนในหมู่บ้าน การติดต่อจะเป็นในลักษณะบอกกล่าวไม่มีคาถาสวดหรือบริกรรมใดๆ

ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพ่อจ๋านั้น จะมาจากการเลือกของนางเทียม เมื่อพ่อจ๋าเสียชีวิต หรือไม่สามารถทำหน้าที่พ่อจ๋าได้ เช่น เจ็บป่วยหรือชราภาพ จะมีการเลือกพ่อจ๋าใหม่ โดยจะประกาศให้คนในหมู่บ้านมารวมตัวกันบริเวณลานกลางหมู่บ้าน ปู่ตาจะมาเทียมร่างนางเทียม (เข้าสิงสถิตร่างนางเทียม) แล้วจุดเทียนเลือก หากปู่ตาต้องการใคร ปู่ตาในร่างนางเทียมก็จะไปหาคนนั้น พร้อมกับใช้มือ คบหลัง แสดงว่าคนนั้นได้รับการคัดเลือกจากปู่ตาให้เป็นพ่อจ๋าคคนต่อไป ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือพ่อจ๋า

โดยสภาพจริงแล้ว ปู่ตาในร่างของนางเทียม จะเลือกพ่อจ๋า แต่โดยพื้นฐานพ่อจ๋าจะต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม มีศีลธรรม เป็นผู้ที่มีความเสียสละ มนุษย์สัมพันธ์ดี เป็นที่เคารพนับถือยำเกรงของชาวบ้าน ไม่มีคำตอบแทนใด ๆ หรืออาจแทบจะพูดได้ว่า หากใครล่วงเกิน กล่าวร้ายแก่พ่อจ๋าในทางเสียหาย ก็เหมือนกับกล่าวร้ายล่วงเกินแก่ปู่ตา เช่นกัน

พ่อจ๋าพวง ลายา (พ่อจ๋าปัจจุบัน) ได้รวบรวมรายชื่อพ่อจ๋าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสอบถามข้อมูลจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน มีดังนี้ พ่อจ๋าไชยจักร (ไม่ทราบนามสกุล), พ่อจ๋าคำมี สีสัน, พ่อจ๋าหุ่น บุคดา, พ่อจ๋าพรหมมา ทุมสาร, พ่อจ๋าสีพัน พาพิมพ์, พ่อจ๋านุญมา บริบูรณ์, และตนเอง พ่อจ๋าพวง ลายา (พ.ศ.2545 – ปัจจุบัน)



ปัจจุบัน พ่อจ๋าพวง ลายา อายุ 72 ปี เป็นพ่อจ๋าสูงสุดของชาวตำบลคำเตย และนอกจากนี้ยังมี จ้าบริวารหรือจ้ารอง(พ่อจ๋าในแต่ละหมู่บ้านในตำบล) ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยพ่อจ๋าสูงสุดในการประกอบ พิธีเลี้ยงปู่ตา จ้าบริวารหรือจ้ารองปัจจุบัน มีจำนวน 6 คน คือ

- | | | |
|-----------------|-----------|----------------------------------|
| 1. พ่อจ๋าบัว | มาตา | จ้าประจำหมู่ที่ 1 บ้านหนองดินแดง |
| 2. พ่อจ๋าเตียง | จันทวงศ์ | จ้าประจำหมู่ที่ 2 บ้านโพนสวรรค์ |
| 3. พ่อจ๋ากิ้น | ทอนสอน | จ้าประจำหมู่ที่ 4 บ้านคำเตย |
| 4. พ่อจ๋าโกศล | มองบุญ | จ้าประจำหมู่ที่ 6 บ้านคำเตย |
| 5. พ่อจ๋าเขียน | ลามี | จ้าประจำหมู่ที่ 7 บ้านโพนป่าหวาน |
| 6. พ่อจ๋าเบี้ยว | แสงจันทร์ | จ้าประจำหมู่ที่ 16 บ้านดอนแดง |

“สัญลักษณ์คำเตยคือเต่า ชนเผ่ากะเลิง รื่นเริงงานเลี้ยงปู่ตา จักสถานแน่นหนากระดืบข้าว”



ควายปู้ตา เป็นเต้าที่อาศัยอยู่บริเวณศาลปู้ตา กระจกเต้าจะมีสันเดียว ชาวบ้านคำเตยมีความเชื่อว่าเต้าสันเดียว (เต้าที่กระจกมีสันเดียว) คือ ควายที่เป็นพาหนะของปู้ตา ดังนั้นชาวบ้านจะไม่กินเต้าสันเดียว เพราะกลัวจะผิดปู้ตา (ส่วนเต้าอื่น ๆ สามารถกินได้)

การครอบปู้ตา (การบอกเล่า) เมื่อคนในหมู่บ้าน จะทำกิจกรรมหรือพิธีการต่างๆ เช่น การแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ คนในหมู่บ้านเดินทางไปทำงานนอกหมู่บ้าน หรือคนที่อื่นมาทำงานในหมู่บ้าน รวมทั้งคนหมู่บ้านอื่นจะย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้าน ต้องครอบปู้ตาโดยผ่านทางพ่อจ๋า (ครอบ คือ การบอกกล่าว) เชื่อว่าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลและโชคดี ของที่ใช้ในการครอบปู้ตาที่สำคัญ คือ ชั้น 5 (ดอกไม้และเทียนอย่างละ 5 คู่) และเหล้าขาว

การบนบาน เมื่อคนในหมู่บ้านคำเตยหรือหมู่บ้านใกล้เคียงต้องการบนบานให้ปู้ตาช่วยก็จะเอา ชั้น 5 ชั้น 8 ไปที่ดอนปู้ตา ให้พ่อจ๋าช่วยบนบานให้

การแก้บน จะจัดชั้น 5 ชั้น 8 พร้อมเหล้าไห ไก่ตัว ไข่ต้มไปให้พ่อจ๋าช่วยทำพิธีแก้บนจากปู้ตา

ความผิดต่อผีปู้ตา หรือถ้ามีคนทำความผิดต่อปู้ตา เช่น ไปขโมยตัดไม้ ขโมยสัตว์ต่าง ๆ ที่ดอนปู้ตา แล้วเกิดอาการเจ็บป่วย หรือไม่สบายใจกลัวปู้ตาจะลงบันดาลให้เกิดภัยร้ายกับตนเอง ก็จะจัดเตรียม ชั้น 5 ชั้น 8 พร้อมเหล้าไห ไก่ตัว ไปให้พ่อจ๋าช่วยทำพิธีขอขมาจากปู้ตา

เครื่องบูชาหรือเซ่นไหว้ปู้ตา เครื่องบูชาหรือเครื่องเซ่นสังเวยที่จะเลี้ยงปู้ตา ชาวบ้านแต่ละครัวเรือน จะนำเครื่องเซ่น ที่ประกอบด้วยหลายสิ่งไปร่วมในพิธีกรรม และชาวบ้านที่มีเต้าจะนำมาปล่อยในวันเลี้ยงปู้ตา ได้แก่

- | | |
|-------------------|----------|
| 1. เหล้าขาว | 1 ขวด |
| 2. ดอกไม้ | 1 คู่ |
| 3. เทียน | 1 คู่ |
| 4. ข้าวเหนียวนึ่ง | 1 กระจิบ |
| 5. ไก่ต้ม | 1 ตัว |
| 6. ไข่ต้ม | 1 ฟอง |

ขั้นตอนการประกอบพิธีเลี้ยงปู้ตา พ่อจ๋าจะจัดเตรียมพาข้าว(สำหรับอาหารคาว-หวาน) ประกอบด้วยอาหารคาว อาหารหวาน และผลไม้ นอกจากพาข้าวแล้วต้องมีเหล้าไห ไก่ตัว ขั้นตอนในการทำพิธีกรรมตามลำดับขั้นดังนี้

1. แต่งชั้น 5 ชั้น 8 ใส่จาน
2. เวลาประกอบพิธีพ่อจ๋าจะเปิดฝากระจิบข้าว เปิดขวดเหล้า
3. จุดเทียนตั้งไว้ในพาข้าว 3 เล่ม และจุดเทียนอีก 1 เล่ม ตั้งไว้ในจานที่แต่งชั้น 5 ชั้น 8 ไว้แล้วยกจานขึ้นท่วมศีรษะ

4. บอกกล่าวให้ปู่ตามาอยู่มากินอาหารที่ลูกหลานได้นำเลี้ยง
5. ตั้งพาข้าวไว้สักพัก เมื่อปู่ตากินเสร็จ (ปู่ตากินกลืนอาหาร)
6. ส่วนที่เหลือก็จะแจกจ่ายให้ลูกหลานที่เข้าร่วมในพิธีกินกัน ถือว่าเป็นสิริมงคล
7. พ่อจ๋าคูเทียนขึ้นแล้วเชิญปู่ตามาเทียมรวงนางเทียม เพื่อให้ลูกหลานได้ไต่ถามและขอพรต่าง ๆ

จากการบอกเล่าของพ่อจ๋าวง ลายา เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2551 เล่าว่า การมาร่วมงานพิธีถือว่าเป็นการร่วมทำบุญ ถือเป็นงานประเพณีประจำหมู่บ้านของชาวบ้านอีกประเพณีหนึ่งในขณะที่ประกอบพิธี อีกด้านหนึ่งของศาลปู่ตาที่เป็นโรงครัว ชาวบ้านจำนวนหนึ่งก็จะช่วยกันปรุงอาหารเพื่อเลี้ยงคนที่มาร่วมพิธี จากไก่ ไช้ หรืออื่น ๆ ที่มี หากไก่ หรืออาหารที่ชาวบ้านนำมา มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงผู้มาร่วมพิธี พ่อจ๋าก็จะกล่าวขอควาย (เต่า) จากปู่ตา เพื่อนำมาประกอบอาหารเลี้ยงกัน เมื่อขอแล้วจะมี เต่า ปรากฏให้เห็น และนำมาปรุงเป็นอาหารได้ ตนเองก็เคยเห็นจำคนก่อนๆ ทำพิธีนี้มาเช่นกัน แต่ภายหลังเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ จึงได้เลิกทำพิธีขอควายเป็นอาหาร คณะผู้วิจัยจึงไม่ได้พบเห็นพิธีกรรมนี้ ส่วนเด็ก ๆ ที่มาร่วมงานกับพ่อแม่จะมีหน้าที่ช่วยถอนขนไก่ เมื่อประกอบพิธีเสร็จเครื่องในไก่จะยกให้เด็กที่ถอนขนไก่ หรือผู้ทำอาหารไป

8. คบงันตามประเพณี การคบงันในพิธีเลี้ยงผีปู่ตา ในอดีต เป็นการคบงันตามประเพณีโบราณ คือรับประทานอาหารร่วมกัน และพูดคุยกัน และมีการละเล่นพอเป็นพิธี เช่นการละเล่นดนตรีพื้นเมือง ประเภท พิณ แคน พอเป็นพิธีตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเท่านั้น ปัจจุบัน เมื่อความเจริญในโลกปัจจุบันก้าวหน้า หน่วยงานที่เกิดขึ้นในตำบล ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลคำเตย ได้จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนพิธีการเลี้ยงผีปู่ตา และมีมหรสพคบงันอย่างยิ่งใหญ่เป็นประจำทุกปี ทำให้ความเรียบง่ายที่มีมาแต่เดิมปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้ทันสมัยเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ยิ่งขึ้น ประเด็นอยู่ที่ว่า วิถีชีวิตรูปแบบการดำเนินการดั้งเดิมของชาวบ้านคำเตยจะเปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา ในมุมมองที่ตรงข้าม การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงาน องค์กรที่มีอยู่ในชุมชน กลับสร้างความทันสมัย สร้างรายได้ตลอดจนการสร้างควมสามัคคี การรวมกลุ่มของชุมชนให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น จนสามารถจะพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่าชาวกะเลิง บ้านคำเตย ได้ดียิ่งขึ้น

4.2 ข้อสรุป

ประเด็นที่ได้จากการศึกษา ประเพณีเลี้ยงผีปู่ตา ตามแนวทางในการสืบสาน สื่อวัฒนธรรม พื้นบ้าน ประเพณี พิธีเลี้ยงผีปู่ตานี้ให้คงอยู่ร่วมกับชุมชนและยั่งยืนตลอดไป ตามองค์ประกอบ ของ ขบวนการสื่อสาร สาขานิเทศศาสตร์ (S-M-C-R-E) เมื่อนำขบวนการ ตามแนวความคิดมีส่วนร่วมของ ชุมชนเข้าร่วมในการดำเนินการ จะทำให้ขบวนการสื่อสาร การจัดพิธีกรรมสื่อพื้นบ้าน เรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาพิธีเลี้ยงผีปู่ตา บ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีแนวทาง ที่ประกอบด้วย

S = SENDER ผู้ทำพิธี หรือผู้ส่งสาร : ผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสาร ติดต่อกับผีปู่ตา ในพิธีการเลี้ยง ผีปู่ตา จะประกอบด้วย พ่อจ๋าและนางเทียม พ่อจ๋า ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพ่อจ๋านั้น มาจากการเลือก ของนางเทียม (ร่างทรงของปู่ตา) เมื่อพ่อจ๋าค้นเค็มเสียชีวิตหรือไม่สามารถทำหน้าที่ได้ เช่น เจ็บป่วย หรือชราภาพ จะมีการเลือกพ่อจ๋าใหม่ โดยผู้นำชุมชนจะประกาศให้คนในหมู่บ้านมารวมตัวกัน ผีปู่ตา จะมาเข้าร่างทรง หรือนางเทียม แล้วจุดเทียนเลือก หากปู่ตาต้องการใคร ปู่ตาในร่างนางเทียมก็จะเดินไป หากคนนั้น พร้อมกับใช้มือตบหลัง แสดงว่าคนนั้นได้รับการคัดเลือกจากปู่ตาให้เป็นพ่อจ๋าคงต่อไป

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมที่ค้นพบ : ควรหาวิธีการ ในการส่งเสริม และสร้างองค์ความรู้ ที่เป็นแก่นสารของวัฒนธรรมประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตา โดย การจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ได้มีการ สืบค้น ศึกษา หาความรู้ หาข้อมูล ให้รู้จักถึงเนื้อหา สาระ รูปแบบของพิธีการ พิธีกรรมทางวัฒนธรรมที่ แท้จริง จะทำให้เด็กและเยาวชนได้ซึมซับ รับเอาวัฒนธรรมไว้ด้วยความเต็มใจ ฟังพอใจ และต้องการที่ จะอนุรักษ์ สืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นของตนเอง ให้สืบสาน คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา ต้องให้ความสนใจในการผลิตสื่อ และจัดการเรียน การสอน การสร้าง หลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ และการดำเนินงานเกี่ยวกับประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตา ตลอดจน วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อป้อนความรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ให้รู้จักกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อเป็นการ เตรียมการ ในชุมชนผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสารวัฒนธรรม ในอนาคต ซึ่งในปัจจุบัน ยังมีเพียงภาพ ถ่ายภาพกิจกรรม แผ่นพับ และเอกสารเล่มเล็ก ถือได้ว่าเป็นสื่อที่ยังไม่สมบูรณ์ ต้องปรับปรุงพัฒนา จาการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย ยังมีความต้องการสื่อวัฒนธรรมสูง โดยคณะผู้วิจัย จะผลิตสื่อเพิ่มเติมให้ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทสภาพชุมชน วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และอื่น ๆ ในรูปแบบของ เอกสารการวิจัย ภาพกิจกรรม ซีดี พาวเวอร์พอยต์ เป็นต้น

M = MESSAGE เนื้อหาสาระ : เนื้อหา สาระที่ต้องการให้รักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และรูปแบบดั้งเดิม ของประเพณีเลี้ยงผีปู่ตาบ้านคำเตย ไม่ให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม ภายใต้อุปสรรคความเป็น เจ้าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นกระตุ้นจิตสำนึกให้กับชุมชน ในบุญคุณผีบรรพบุรุษ ที่คอยปกป้องรักษา ตามความเชื่อที่สืบต่อกันมา

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมที่ค้นพบ : นอกการสำนึกในบุญคุณสืบบรรพบุรุษ ที่คอยปกป้องคุ้มครองการปลูกจิตสำนึกแก่ชุมชน ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนการมีสัมมาคารวะ เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ในอันที่จะก่อให้เกิดความรัก สัมผัส สำนึกดีกันในทุกขณะ ที่จะช่วยเป็นเกราะในการป้องกันเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้เด็กและเยาวชนได้หลงผิดหันหน้าเข้าสู่อบายมุขและสิ่งเสพติดต่างๆในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิด และความภาคภูมิใจ รักในถิ่นฐานบ้านเกิด เมืองนอนของตนเอง

C = CHANNEL(media) ช่องทางการสื่อสาร หรือวิธีส่งข่าว : ใช้ช่องทางในการสื่อสาร ส่งสาร นำเสนอผ่านผู้นำทางพิธีการ พิธีกรรม(พ่อเจ้า) ในการดำเนินกิจกรรมพิธีเลี้ยงผีปู่ตา เมื่อคำนิยมในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลง ตามยุคตามสมัย ทำให้ประเพณี และวัฒนธรรมบางอย่างปรับเปลี่ยนไปด้วย อย่างเช่นประเพณีสืบสานวัฒนธรรมตามโครงการนี้ การปรับเปลี่ยนวิธีการส่งสื่อด้านวัฒนธรรม จากที่เคยปฏิบัติกันเองในชุมชน ปรับเปลี่ยนมาเป็นการดำเนินการร่วมกันของคนในตำบล ณ สถานที่แห่งเดียวกัน เป็นการเปิดเส้นทาง ในวิธีการส่งสื่อด้านวัฒนธรรมมากขึ้น

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมที่ค้นพบ : จะเห็นได้ว่า แนวทางในการจัดส่งสารทางวัฒนธรรม ในอดีตของชุมชน แต่ละหมู่บ้านจะดำเนินการเองที่หมู่บ้านตนเอง ปัจจุบันได้มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมที่จุดเดียวกัน และมีหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้รูปแบบการจัดงานที่เรียบง่ายแต่ดั้งเดิม กลับกลายเป็นการรวมกลุ่มของชุมชน ที่สร้างความสามัคคีให้แก่กลุ่มชน แต่ชุมชนยังคงสภาพเนื้อหาสาระ คุณค่า ของขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้การส่งสารด้านวัฒนธรรม ได้เข้าถึงกลุ่มชนที่รวมตัวกันมาเข้าร่วมกิจกรรม ด้วยความเต็มใจ ฟังพอใจ ด้วยความศรัทธา เชื่อมั่น และเข้าใจในสาระ เนื้อหา ที่เป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรม และถือโอกาสที่ดีในการที่จะ ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน ได้รับรู้ และเข้าใจ ในแนวทางการส่งเสริม สืบทอด ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ในชุมชนของตนเอง

R = RECIVER ผู้รับสาร/ผู้ร่วมพิธี : ในอดีตที่ผ่านมา ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตาบ้านคำเตย จะดำเนินการอยู่ในลักษณะของชุมชนเดียว โดยผ่านผู้นำในการทำพิธีกรรม (พ่อเจ้า) เป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างประเพณี วัฒนธรรมกับกลุ่มชนนั้นๆ ปัจจุบัน ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ได้มีการกำหนด รูปแบบ วิธีการ ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชนทุกคน ทุกครอบครัวทุกเพศ ทุกวัย สามารถสร้างความพร้อมเพรียง ความรัก สามัคคีกันในทุกขณะ เป็นการเปิดช่องทางในการส่งสาร ให้ผู้รับสาร ได้สัมผัส รู้สึก ชิมชั๊บ รับเอาคุณค่า ความดีงาม ความเชื่อ ความศรัทธา ในเนื้อหา สาระ ของประเพณี วัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมที่ค้นพบ : ควรเพิ่มศักยภาพ สมรรถนะให้แก่ผู้รับสาร รับวัฒนธรรม ที่เป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่ถูกต้อง แม่นยำ ในรูปแบบที่แท้จริงของวัฒนธรรม ได้เกิดความมั่นใจ และภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลให้ผู้รับสาร สามารถที่จะสืบทอดประสบการณ์ และอนุรักษ์ สืบสาน เนื้อหา สาระ รูปแบบของวัฒนธรรมที่แท้จริง ส่งต่อประสบการณ์ ให้เป็นที่รู้จัก แพร่หลายทั้งในและนอกกลุ่มชุมชนได้อย่างสง่างาม เกิดความพึงพอใจ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

ข้อสรุปการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา

การจัดกิจกรรมพิธีเลี้ยงผีปู่ตา ของชาวบ้านคำเตย มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายทั้งในและนอกชุมชนพื้นที่ตำบลคำเตย เช่น หน่วยงานภาครัฐ, หน่วยงานทางศาสนา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสภาวัฒนธรรมในทุกระดับ ในด้านต่าง ๆ โดยสรุป การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง) ของชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 50 ฉบับ ดังนี้

| ลักษณะการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม และชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | ระดับการมีส่วนร่วม | | | | |
|--|--------------------|----------|-------------|--|--------------|
| | N | M | \bar{X} | | ร้อยละ |
| 1 ด้านการวางแผนและการสนับสนุนงบประมาณ | 50 (5) | 1,100 | 4.40 | | 88.00 |
| 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม | 50 (5) | 952 | 3.81 | | 76.16 |
| 3 ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมพิธีกรรม | 50 (5) | 874 | 3.50 | | 69.92 |
| 4 ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีพิธีกรรม | 50 (10) | 1,957 | 3.91 | | 78.28 |
| 5 ด้านความคิดเห็นการส่งผลต่อชุมชนและสังคม | 50 (5) | 1,046 | 4.18 | | 83.68 |
| 6 ด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม | 50 (10) | 1,814 | 4.03 | | 80.62 |
| รวม / เฉลี่ย | 50 | - | 3.97 | | 79.44 |

รวมเฉลี่ย ระดับความพึงพอใจและการมีส่วนร่วม ร้อยละ **79.44**

โดยสรุป ดังนี้

1. ด้านการวางแผนและการสนับสนุนงบประมาณ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน แบบสอบถามจำนวน 5 ข้อย่อย การมีส่วนร่วมสูงสุดคือส่วนร่วมในการวางแผนจัดงาน เฉลี่ย 4.22 การมีส่วนร่วมต่ำสุด คือเป็นกรรมการจัดหางบประมาณ ค่า 3.78 ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก 4.40 ก่อนข้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88.00

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน แบบสอบถามจำนวน 5 ข้อย่อย การมีส่วนร่วมสูงสุดคือ เป็นคณะกรรมการจัดงานจัดงาน เฉลี่ย 4.08 การมีส่วนร่วมต่ำสุด คือการประกอบอาหารและบริการ ค่า 3.78 ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ค่า 3.81 คิดเป็นร้อยละ 76.16
3. ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมพิธีกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน แบบสอบถามจำนวน 5 ข้อย่อย การมีส่วนร่วมสูงสุดคือ ความต้องการด้านสื่อวัฒนธรรม เฉลี่ย 4.06 มีส่วนร่วมต่ำสุด คือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านเอกสาร ค่า 3.78 ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ค่า 3.50 คิดเป็นร้อยละ 69.92
4. ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีพิธีกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อย่อย การมีส่วนร่วมสูงสุดคือ การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำ เฉลี่ย 4.34 การมีส่วนร่วมต่ำสุด คือการจัดทำสื่อวัฒนธรรมเผยแพร่ ค่า 3.44 ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ค่า 3.91 คิดเป็นร้อยละ 78.28
5. ด้านความคิดเห็นการส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน แบบสอบถามจำนวน 5 ข้อย่อย การมีส่วนร่วมสูงสุดคือ กิจกรรมส่งเสริมอนุรักษ์ธรรมชาติ เฉลี่ย 4.30 การมีส่วนร่วมต่ำสุด คือการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ค่า 3.44 เฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก 4.18 คิดเป็นร้อยละ 83.68
6. ด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน แบบสอบถามจำนวน 10 ข้อย่อย การมีส่วนร่วมสูงสุดคือ ครอบอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาให้คงอยู่สืบไป เฉลี่ย 4.34 ความเห็นพร้อมในการจัดงานรูปแบบดั้งเดิม ค่า 4.34 ความเห็นพร้อมในการจัดงานรูปแบบปัจจุบัน ค่า 4.38 การมีส่วนร่วมต่ำสุด คือการละเล่น อบรมมุข ทะเลาะวิวาทในงานพิธีกรรม ค่า 2.5 ค่าเฉลี่ยรวม อยู่ในระดับมาก 4.03 คิดเป็นร้อยละ 80.62

สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

1. ความต้องการมีสื่อด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเลิง

ในปัจจุบัน ยังมีเพียงภาพถ่ายภาพกิจกรรม แผ่นพับ และเอกสารเล่มเล็ก ถือได้ว่าเป็นสื่อที่ยังไม่สมบูรณ์ ต้องปรับปรุงพัฒนา จากการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย ยังมีความต้องการสื่อวัฒนธรรมสูง โดยคณะผู้วิจัย จะผลิตสื่อเพิ่มเติมให้ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทสภาพชุมชน วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และอื่น ๆ ในรูปแบบของ เอกสารการวิจัย ภาพกิจกรรม ซีดี พาวเวอร์พอยต์ เป็นต้น

2. การอนุรักษ์ และเผยแพร่ด้านวัฒนธรรมประเพณีสู่สากล

ควรมีการส่งเสริม และสร้างองค์ความรู้ ที่เป็นแก่นสารของวัฒนธรรมประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตา โดย การจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ที่จะอนุรักษ์ สืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นของตนเอง ให้สืบสาน คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษา ต้องให้ความสนใจในการผลิตสื่อ และจัดการเรียน การสอน การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ และการดำเนินงานเกี่ยวกับประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตา ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อป้อนความรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ให้รู้จักกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบัน ยังมีเพียงภาพถ่ายภาพกิจกรรม แผ่นพับ และเอกสารเล่มเล็ก ควรมีการผลิตสื่อเพิ่มเติมให้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทสภาพชุมชน วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และอื่น ๆ ในรูปแบบของ เอกสารการวิจัย ภาพกิจกรรม ซีดี พาวเวอร์พอยต์ และนำเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อการเผยแพร่อนุรักษ์ต่อไป

3. การจัดชุมชนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

บ้านคำเตย เป็นชนเผ่ากะเลิง ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีธรรมเนียมประเพณีที่มั่นคงยั่งยืน มีหลักฐานทางโบราณคดี ที่ควรศึกษา มีกลุ่มฝีมือที่เข้มแข็ง และที่สำคัญ คือเป็นพื้นที่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ควรค่าแก่การดำเนินการ เพื่อ การจัดชุมชนให้เป็นสถานที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต่อไป

4. ความต้องการด้านสถานที่ดอนปู่ตา

1. สาธารณูปโภค น้ำประปา บ่อบาดาล ไฟฟ้า

สภาพปัจจุบัน ยังไม่มีระบบน้ำประปา ต้องใช้บ่อบาดาล (บ่อดอก) น้ำจะเป็นขุ่นคม ไม่สะดวก และสะอาดพอ เห็นควรได้รับการสนับสนุนบ่อบาดาลที่เป็นมาตรฐาน ระบบไฟฟ้ายังไม่มี เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยการต่อพ่วงมาจากที่อื่น เช่นต่อจากบ้านชาวบ้าน ต่อจากวัดหัวบึงเก่า แต่กระแสไฟฟ้าไม่เพียงพอ ต้องใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าช่วย

2. ถนนลูกรัง คอนกรีต รางคยงเข้าถึงดอนปู่ตา

สภาพปัจจุบัน ถนนเข้าถึงดอนปู่ตา เป็นถนนเล็ก คับแคบ พื้นดินไม่อัดแน่น ในช่วง ฤดูฝน น้ำจะท่วมเป็นหลุมร่อง ไม่สะดวกในการเดินทางเข้าถึงดอนปู่ตาได้ สมควรได้รับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาปรับปรุงถนนเป็นเบื้องต้น คือถนนลูกรัง ให้สามารถเข้าไปถึงดอนปู่ตาได้ในฤดูฝน

4.3 ข้อเสนอแนะ

1. ด้านชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลทั้งในรูปแบบของการสอบถาม สัมภาษณ์ การสนทนา และแบบสอบถาม จึงได้ข้อมูลในด้านต่างๆ ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ในด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ซึ่งในสภาพปัจจุบันนี้ ชุมชนมีรูปแบบการถ่ายทอดสื่อวัฒนธรรม เพียงแต่ในระดับ โรงเรียนเท่านั้น จัดทำแผ่นพับ เอกสาร ภาพถ่ายกิจกรรม การจัดนิทรรศการ เป็นครั้งคราว ซึ่งถือว่ามีน้อยมาก คณะผู้วิจัย จึงได้ร่วมกันกับ เครือข่ายวัฒนธรรมตำบล โรงเรียนคำเตยอุบลรัตน์ ผลิตสื่อวัฒนธรรมพื้นฐาน ในรูปแบบ ภาพถ่าย เอกสาร และเพจเวอร์พ้อยด์ แต่ยังมีน้อย ไม่สมบูรณ์ และยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องจัดทำงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อการผลิตสื่อวัฒนธรรม และนำสู่การเผยแพร่เพื่อการอนุรักษ์ต่อไป

การส่งเสริม อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา(ปู่คำเหลือง) มีข้อเสนอแนะในด้านชุมชน ดังนี้

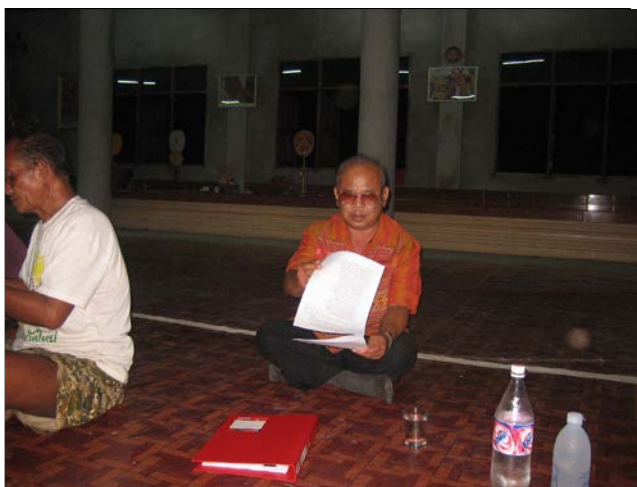
- 1.1 เครือข่ายวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมตำบล และหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มี สื่อวัฒนธรรมของชนเผ่าไทกะเลิง หลายด้าน เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า
- 1.2 สื่อวัฒนธรรมของชนเผ่าไทกะเลิง ควรได้รับการเผยแพร่ในหลายรูปแบบ ทั้งเอกสาร หนังสือ ซีดี วีซีดี งานวิจัย และระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของ ชาวกะเลิงให้แพร่หลาย ซึ่งปัจจุบันด้านสื่อวัฒนธรรม ยังมีน้อยมาก
- 1.3 ในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพัฒนาให้ชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจัดทำงบประมาณสนับสนุนในด้าน สาธารณูปโภค เช่น บ่อบาดาล น้ำประปา ไฟฟ้า และด้านการคมนาคม เช่น ถนนลูกรัง คอนกรีต ราคายางเข้าถึงคอนปู่ตา

2. ด้านเอกสารงานวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ในด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการอนุรักษ์ พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา(ปู่คำเหลือง) ชาวกะเลิงบ้านคำเตย ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยมีข้อเสนอแนะ ในด้านงานวิจัย ดังนี้

- 2.1 ควรมีการวิจัย เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในด้าน ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชนเผ่าไทกะเลิง ที่อยู่อาศัย ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ของไทย
- 2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อจัดทำสื่อวัฒนธรรมในรูปแบบสื่อมัลติมีเดีย เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ในด้านประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชนเผ่าไทกะเลิง ที่อยู่อาศัย ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ของไทย

รูปภาพผลงานลงพื้นที่







บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. “การดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม”. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, วันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2551.
- กาญจนา แก้วเทพ. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน. “บทส่งต่อเพื่อนักคิดนักปฏิบัติทางวัฒนธรรม.” สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม, โรงพิมพ์บริษัทเอกพิมพ์ไท จำกัด. กรุงเทพฯ, 2548.
- กระทรวงวัฒนธรรม; ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน: เอกสารการฝึกอบรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2547.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สำนักงาน. นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติและแนวทางในการรักษาส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ. 2529. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา. 2529
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538.
- จริยา ชัยวิรัตน์ และ กัสวลี นิตินทรสุนทร. “กระบวนการทำงาน การดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม”. เอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, วันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2551.
- จารุณี น้อยนรินทร์. สุนัขบัตรพิธิกันเตดเดน ณ ศาลเจ้าเคนหั่วโองมู่ บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ จังหวัดนครพนม. 2548.
- จิตร ภูมิศักดิ์: ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ พิมพ์ครั้งที่ ๑
- เฉลิมพล ชรรวมงษา. วัฒนธรรมไทยเสกบ้านชะหว่า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : 2526
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2540.
- ชิษณุพงศ์ พลหาราช. แสกเต้นสาก. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร. 2538.
- ไชยา ภาวะบุตร. หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2546.
- ณรงค์ ป้อมนุปลา. แสกเต้นสาก. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์. 2526.

เดือน ทองกุล. การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ

ในจังหวัดอุดรธานี : วิทยานิพนธ์ ,มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 2546.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. เอกถักษณัไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

ทองคุณ หงส์พันธ์. “ กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาแถบลุ่มแม่น้ำโขงของประเทศไทย ” วารสาร

วิชาการวิทยาลัยครูสกลนคร ฉบับพิเศษ : ในงานนิทรรศการมุลมั่งอีสาน. 12(7) :

14 - 16 : มกราคม. 2522. ก.

ธีรพงษ์ แสบงบาล. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนบ้านเหล่าบะดาโนนอุดม :

วิทยานิพนธ์, ค.ม. , มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 2550.

นิคม จารุมณี. (2536). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ โอ. เอส.พรินติ้งเฮาส์.

นวม สงวนทรัพย์. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. 2537.

ปทุมทิพย์ ม่านโคกสูง:การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาวไทย-ชาวโซ่ : ศึกษาเฉพาะ

กรณีอำเภอพรรณานิคม และอำเภอกุดชุมหาลัย จังหวัดสกลนคร. พิมพ์ครั้งที่ ๒

พณิฐา ขงพิทยาพงศ์ และคณะ; การศึกษาเอกลักษณ์ชนเผ่าไทยแสกแถบลุ่มแม่น้ำโขง

เขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษา :

บ้านอาจสามารถ รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม. 2548.

พินิชย์ พรจันทร์ และคนอื่น ๆ, บทบาทการส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรมขององค์การบริหาร-

ส่วนตำบล เขตการศึกษา 10: รายงานการวิจัย. 2542.

พระนิคม สาระโพธิ์. ประวัติบ้านอาจสามารถ. ม.ป.ท. , ม.ป.ป. 2532.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช; เอกสารการเรียนรายวิชาการสื่อสารกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร.

เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล, การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่องพืชสมุนไพรไทย,

สารนิพนธ์ ศสม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.

เยาวลักษณ์ สุตะโคตร, ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้วัฒนธรรมองค์การ และความรู้ที่ผูกพันต่อ

องค์การของพนักงานในสำนักงานเทศบาลเมืองกลุ่มจังหวัดสุง. วิทยานิพนธ์ คม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2548.

เรืองเดช เขจรศาสตร์. ประสิทธิผลการดำเนินงานวัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ

เขตการศึกษา10 . อุบลราชธานี : สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, 2540.

วิจิตรา ขอนยาง “ ไปเฝ้าห้วโองมู้กับแสกบ้านอาจสามารถ. “อีสานศึกษา” 3(1) : 50-57 :

กันยายน. 2529

วัฒนธรรม. กระทรวง. คู่มือแนวทางปฏิบัติการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมและคู่มือวิทยากร

กระบวนการ: วัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2547

วัฒนธรรม. กระทรวง. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์บริษัท

เอกพิมพ์ไทย จำกัด. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. 2548

วัฒนา แสงวิจิตร. “ โഴ้และแเสก ชนกลุ่มน้อยในนครพนม.” สารคดีภูธร. 24(7) : 7:

กรกฎาคม 2532.

ศึกษาธิการ. กระทรวง. ระบบการวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา. 2540.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม : โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมศรีโคตรบูรณั

“ศรีโคตรบูร” พิมพ์ครั้งที่ 1 : ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนปทุมหาราชาลัย. 2547.

สมสุข หินวิมาน. “การบริหารจัดการวัฒนธรรมเชิงรุก และมีส่วนร่วม”. เอกสารประกอบการ

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, วันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2551.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. วิถีครอบครัวและชนชาติพันธุ์ไทยแถบบ้านชะงู อำเภอนาหว้า

จังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2539.

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานวัฒนธรรมร่วมกับ

ชุมชน: มหาวิทยาลัยมหิดล.รวมบทความ. โรงพิมพ์ เอกพิมพ์ไทย จำกัด

กรุงเทพมหานคร. 2548

สุริยันต์ พลหาราช. ประวัติชาวแสบบ้านอาจสามารถ. ภาคนิพนธ์ สกลนคร :

วิทยาลัยครูสกลนคร. 2526

สุวารี แสบงบาล. การพัฒนารูปแบบสื่อวัฒนธรรมชนเผ่าแสบจังหวัดนครพนมโดยใช้ระบบการจัดการ

สมัยใหม่ : วิทยานิพนธ์, ค.ม. , มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 2550.

สุวิไล เปรมศรีรัตน์. ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานวัฒนธรรมร่วมกับชุมชน. “การจัดการความรู้ทาง

วัฒนธรรม”สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับ กระทรวงวัฒนธรรม, โรงพิมพ์บริษัทเอกพิมพ์ไทย จำกัด. กรุงเทพฯ, 2548.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม; คู่มือแนวทางปฏิบัติการ

ดำเนินงาน ของสภาวัฒนธรรม และคู่มือวิทยากรกระบวนการวัฒนธรรมชุมชน.

โรงพิมพ์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). กรุงเทพมหานคร. 2547.(100-103)

- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ; แนวทางพัฒนาการ
 ดำเนินงานวัฒนธรรม. โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา กรุงเทพมหานคร. (51-62)
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม กระทรวงวัฒนธรรม; การฝึกอบรมผู้บริหารงานวัฒนธรรม
 ท้องถิ่นจังหวัดนครพนม. เอกสารฝึกอบรม 2548. (3-5)
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม; คู่มือการจัดกิจกรรมทาง
 วัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2551.
 โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. กรุงเทพมหานคร. 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม; คู่มือโครงการวัฒนธรรมไทย
 สายใยชุมชน ประจำปีงบประมาณ 2551. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
 ประเทศไทย จำกัด. กรุงเทพมหานคร. 2550.
- Bames, Roda Ann. "African American Parents' Involvement in Their Children's Schooling,"
Dissertation Abstracts International. 55(10) : 3152-A; April, 1995.
- Dodd, Dorothy L. "Black Parents Perception of Schools in Relation to the Education
 of their Children," Dissertation Abstracts International. 33 : 74 – A ; June, 1998.
- Douglas, M. Some Perspective On the phenomenon of Participation. Adult Education
 Journal. 20 (2) : 88-89 ; 1996.
- Gustavo, Wilhes-Chaux. The Meaning of Participation. In Brand, Peter Charles. (ed),
Community Participation: Proceedings. Habinet International Seminar.
 Columbia : Habinet, 1992.
- Karunatne, Sunethra. " Family Science: Callaboration, Peer Interaction and Perental
 Involvement to Build Hispanic Childen' s Interest in Learning Science,"
Dissertation Abstracts International. 56 (11) : 4339 – A ; May, 1996.
- Nicole, Miriam. "The Family and the School : A Study of Parental Involvement and
 Institutional Opportunities." Dissertation Abstracts International. 33 : 3873-A;
 January, 1996.
- Porter, Miriam Hall. "Black Parents Perceptins of Factors Which Facilitate
 Or Inhibit Participation in Education," Dissertation Abstracts International.
 56 (01) : 162 – A; July, 1995.
- Wholstetter, Prescilla. Getting School Based Management Right Phi Delta Kappan.
 77 (1) : 22- 25 : September, 1995

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
ของชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้การสัมภาษณ์

- ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนด้านศาสนา ผู้แทนทางการศึกษา
 ผู้แทนด้านวัฒนธรรม ผู้แทนองค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้แทนด้านสาธารณสุข
 ผู้แทนด้านกลุ่มอาชีพ ผู้แทนสมาชิกในชุมชน ผู้แทนด้านเยาวชน

ชื่อ – สกุล.....อายุ.....ปี

ที่อยู่อาศัย เลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

อาชีพ.....ตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด..... โทรศัพท์.....มือถือ.....

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชน ชาวกะเลิงบ้านคำเตย

ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1. ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน

2. ลักษณะทางกายภาพ ประกอบด้วย

2.1 ที่ตั้งของชุมชน

2.2 อาณาเขตติดต่อ

2.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ (เนื้อที่, ทำเล, ทิศนัยภาพ, สภาพพื้นที่, ลักษณะภูมิอากาศ)

2.4 ประชากร (กลุ่มชาติพันธุ์, รูปร่างลักษณะ, จำนวนประชากร)

2.5 คำขวัญบ้านคำเตย, คำขวัญตำบลคำเตย

2.6 การปกครองหมู่บ้าน

2.7 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

2.8 สภาพทางสังคม

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาเอกลักษณ์ชาวกะเลิงบ้านคำเตย

ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

1. ชาวกะเลิงบ้านคำเตย มีเอกลักษณ์ประจำชนเผ่าอะไรบ้าง

- 1.1 วัฒนธรรมภาษา และความแตกต่างระหว่างภาษากลาง ภาษาอีสาน ภาษากะเลิง
- 1.2 วัฒนธรรมการแต่งกายแบบชนเผ่าพื้นบ้าน
- 1.3 วัฒนธรรมการบริโภค และอาหารที่เป็นเอกลักษณ์พื้นบ้าน
- 1.4 ประเพณีของชาวกะเลิง พร้อมรายละเอียดประกอบแต่ละประเพณี
- 1.5 การละเล่นของชาวกะเลิง พร้อมรายละเอียดของการละเล่นแต่ละอย่าง
- 1.6 ระบบความเชื่อของชาวกะเลิง (ประเพณีการเกิด, การแต่งงาน, งานศพ, บายศรีสู่ขวัญ, การนับถือผีบรรพบุรุษ)
- 1.7 สภาพบ้านเรือนของชาวกะเลิงในสมัยก่อน และสมัยปัจจุบัน
- 1.8 คนตรี การฟ้อนรำของชาวกะเลิง

ประเด็นคำถาม : วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศักยภาพของชุมชนชาวกะเลิงบ้านคำเคย
ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. ด้านการเข้าถึงชุมชนชาวกะเลิง (Accessibility)

1.1 ด้านกายภาพ

1.1.1 เส้นทางคมนาคมและสภาพถนน

1.1.2 ความสะดวกในการใช้ยานพาหนะ

- รถบริการสาธารณะ - รถส่วนตัว - การเดินเท้า

1.1.3 ป้ายสื่อความ

1.2 ด้านข้อมูลข่าวสาร (โทรศัพท์, โทรทัศน์, วิทยุ, อินเทอร์เน็ต, หอกระจายข่าว)

2. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

2.1 ลักษณะเด่นทางด้านวัฒนธรรม

2.1.1 ภาษา

2.1.2 การแต่งกาย

2.1.3 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอรัญญา

2.1.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

2.1.5 ประเพณีการเกิด

2.1.6 ประเพณีการแต่งงาน

2.1.7 ประเพณีงานศพ

2.1.8 การละเล่นของชาวกะเลิง

2.1.9 ของแชนของชาวกะเลิง

2.1.10 ของฝากของต้อนรับของชาวกะเลิง

2.1.11 อาชีพของชาวกะเลิง

- 2.2 ลักษณะเด่นทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว
 - 2.3 ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมและโบราณสถาน
 3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
 - 3.1 สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน (น้ำดื่ม, น้ำใช้, แหล่งน้ำ, ถนน, ไฟฟ้า, ไปรษณีย์, โทรศัพท์ ที่พักริมทาง, สวนสาธารณะ, บ่อน้ำร้อน,)
 - 3.2 การบริการด้านสาธารณสุข
 - 3.3 ศูนย์บริการของชุมชน
 - 3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 4. ความพร้อมและความสามารถของสมาชิกในชุมชนชาวกะเลิง (Ability)
- ประเด็นคำถาม :** วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง) ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
1. พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
 - 1.1 ประวัติและความเป็นมา
 - 1.2 ที่ตั้งของคอนปู่ตาในปัจจุบัน
 - 1.3 ความเชื่อเรื่องผีปู่ตา
 - 1.4 รูปแบบพิธีกรรมแต่โบราณ
 - 1.5 กวนจ้ำ หรือผู้แทนปู่ตา
 - 1.6 เครื่องบูชา
 - 1.7 เครื่องเช่นสังเวช
 - 1.8 พิธีกรรมในปัจจุบัน
 - 1.9 สภาพการคงอยู่หรือการเปลี่ยนแปลง
 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
 - 2.1 ด้านการวางแผนและการสนับสนุนงบประมาณ
 - 2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม
 - 2.3 ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมพิธีกรรม
 - 2.4 ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีพิธีกรรม
 - 2.5 ด้านความคิดเห็นการส่งผลต่อชุมชนและสังคม
 - 2.6 ด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม
 3. สื่อวัฒนธรรมด้านการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
 4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - งานวิจัยในประเทศ

แบบสอบถามเพื่อการศึกษาวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)

ของชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยสภาพบริบทและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาของชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา

คณะผู้วิจัย ขอความร่วมมือจากท่าน ได้โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ ตามความเป็นจริง คำตอบของท่านจะเก็บไว้เป็นความลับ โดยจะใช้ประโยชน์ต่อการวิจัยเท่านั้น คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นายธนิตศักดิ์ อุ่นตา

วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม

ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่าน

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

เพศ ชาย หญิง

อายุ 15-15 ปี 16-40 ปี 41-50 ปี 51-60 ปี 61 ปีขึ้นไป

อาชีพ รัฐบาล เกษตรกร ค้าขาย อื่นๆ.....

สถานภาพ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา บุคคลทั่วไป นักเรียนนักศึกษา

1.2 ระยะเวลาการอยู่อาศัยหรือปฏิบัติงานในชุมชน

1-10 ปี 11-10 ปี 11-30ปี 31-40ปี 41 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 1

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา(ปู่คำเหลือง)ของชาวกะเลิง ตำบลคำเตย
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง การมีส่วนร่วมที่ตรงกับความเป็นจริง เพื่อระบุถึงการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของท่าน ว่าอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด 4 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
3 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง 2 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
1 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตัวอย่างการตอบแบบสอบถาม

| ข้อ ที่ | การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | สภาพการมีส่วนร่วม | | | | |
|------------|---|-------------------|-----|---------|------|------------|
| | | มากที่สุด | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
| 1 | ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการในพิธีกรรม | ✓ | | | | |
| 2 | มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ในการจัดงานพิธีกรรม | | | ✓ | | |

จากตัวอย่างแสดงว่า ข้อ 1 ร่วมเป็นคณะกรรมการจัดการในพิธีกรรม ในระดับมากที่สุด

ข้อ 2 มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ในการจัดงานพิธีกรรม ในระดับปานกลาง

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา (ปู่คำเหลือง)
ของชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริง เพื่อระบุถึงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของท่านในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ว่าอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด

| ข้อ ที่ | การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | สภาพการมีส่วนร่วม | | | | |
|------------|---|-------------------|-----|---------|------|------------|
| | | มากที่สุด | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
| (1) | ด้านการวางแผนและสนับสนุนงบประมาณ | | | | | |
| 1 | ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดงานพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 2 | ท่านได้รับมอบหมายให้เป็นคณะกรรมการจัดงานเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 3 | ท่านได้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงานพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 4 | ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดงาน | | | | | |
| 5 | ท่านมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงสภาพศาล และอาคารสถานที่ | | | | | |
| (2) | ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพิธีกรรม | | | | | |
| 6 | ท่านมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการจัดงานเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 7 | ท่านมีส่วนร่วมในการเตรียมงานจัดกิจกรรมพิธีเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 8 | มีส่วนร่วมการรักษาความสงบเรียบร้อยในกิจกรรมพิธีเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 9 | มีส่วนร่วมประกอบอาหารและให้บริการในงานพิธีเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| 10 | เป็นผู้ติดต่อประสานงานด้านกิจกรรม มหรสพ และพิธีการ | | | | | |
| (3) | ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมพิธีกรรม | | | | | |
| 11 | ได้จัดทำเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ | | | | | |
| 12 | กิจกรรมพิธีกรรม มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านเอกสาร | | | | | |
| 13 | กิจกรรมพิธีกรรม มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านสื่อวิทยุ | | | | | |
| 14 | กิจกรรมพิธีกรรม มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านป้ายโฆษณา | | | | | |
| 15 | มีความต้องการด้านสื่อวัฒนธรรม และพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| (4) | ด้านการอนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสานประเพณีและพิธีกรรม | | | | | |
| 16 | มีการปรับปรุงซ่อมแซมสภาพของศาล อาคารสถานที่คอนปู่ตา | | | | | |
| 17 | มีการถ่ายทอด สืบสานด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม | | | | | |
| 18 | การเข้าร่วมกิจกรรมพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาเป็นประจำทุกครั้งที่ | | | | | |

| ข้อ ที่ | การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา | สภาพการมีส่วนร่วม | | | | |
|------------|---|-------------------|-----|---------|------|------------|
| | | มากที่สุด | มาก | ปานกลาง | น้อย | น้อยที่สุด |
| 19 | มีการเชิญชวนบุคคลภายนอกมาร่วมกิจกรรมพิธีกรรม | | | | | |
| 20 | มีข้อมูล สื่อด้านวัฒนธรรม ความเชื่อพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาเพียงพอ | | | | | |
| 21 | มีการแสดงเผยแพร่วัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อชาวของกะเลิง | | | | | |
| 22 | มีการจัดทำเอกสารเป็นรูปเล่ม เพื่อสะดวกในการศึกษาค้นคว้า | | | | | |
| 23 | มีการจัดทำสื่อ นวัตกรรมเพื่อการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณี | | | | | |
| 24 | เข้าไปมีส่วนร่วมในศูนย์วัฒนธรรมของตำบล | | | | | |
| 25 | มีความพร้อมที่จะสนับสนุนวัฒนธรรมประเพณี และพิธีเลี้ยงผีปู่ตา | | | | | |
| (5) | ด้านความคิดเห็นการส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคม | | | | | |
| 26 | กิจกรรมพิธีกรรมส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้รัก สามัคคี | | | | | |
| 27 | กิจกรรมพิธีกรรมก่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม | | | | | |
| 28 | กิจกรรมพิธีกรรมส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ | | | | | |
| 29 | พิธีกรรมช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมบุคคลในชุมชน | | | | | |
| 30 | เป็นการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม | | | | | |
| (6) | ด้านความพึงพอใจในรูปแบบของกิจกรรมพิธีกรรม | | | | | |
| 31 | ท่านมีความพึงพอใจในรูปแบบการจัดงานพิธีกรรมในปัจจุบัน | | | | | |
| 31 | กิจกรรมและพิธีกรรมก่อให้เกิดการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน | | | | | |
| 33 | งบประมาณค่าใช้จ่ายการจัดงานกิจกรรมพิธีกรรมมีความเหมาะสม | | | | | |
| 34 | สภาพอาคาร สถานที่ในการจัดงานมีความเหมาะสมเพียงใด | | | | | |
| 35 | การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กรที่เกี่ยวข้องน่าพอใจ | | | | | |
| 36 | การมีส่วนร่วมของสภาวัฒนธรรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น | | | | | |
| 37 | ในงานพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตามีการละเล่น อบรมมุข และทะเลาะวิวาท | | | | | |
| 38 | ท่านเห็นว่าควรมีการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตา ให้คงอยู่สืบไป | | | | | |
| 39 | ท่านมีความเห็นพร้อมในการจัดงานในรูปแบบประเพณีดั้งเดิม | | | | | |
| 40 | ท่านมีความเห็นพร้อมในรูปแบบการจัดงานพิธีกรรมในปัจจุบัน | | | | | |

ขอขอบคุณในการให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

แบบฟอร์มรายงานการสร้างการมีส่วนร่วม

งานวิจัย การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการอนุรักษ์พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาชาวกะเลิง ตำบลคำเตย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

| กิจกรรมการมีส่วนร่วม | | | ผู้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย | | | | | | วิธีการสร้างการมีส่วนร่วม (โปรดระบุ) |
|--|----|-------|----------------------------------|-------------------|----------------|-----------------|--------|------------------------|--|
| ประเภทกิจกรรม | ทำ | ไม่ทำ | ประธานสภา วัฒนธรรม จังหวัด | ปราชญ์ ชาวบ้าน | แกนนำ ชุมชน | สมาชิก ชุมชน | เยาวชน | อื่น ๆ โปรดระบุ | |
| 1. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ นอกเหนือจากบุคลากรในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เข้าร่วมเป็นทีมงานวิจัย หรือคณะทำงาน | √ | | √ | √ | √ | √ | √ | ครู พระ ท้องถิ่น | 1. ประชุมชี้แจง โครงการวิจัย 2. ประชุมศึกษา จัดเก็บข้อมูล 3. ร่วมดำเนินการกิจกรรม |
| 2. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมตั้งโจทย์การวิจัย | √ | | √ | √ | √ | | | | ร่วมดำเนินการกิจกรรม |
| 3. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมเขียน โครงร่างการวิจัย | √ | | √ | | √ | | | | ร่วมดำเนินการกิจกรรม |
| 4. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมสร้างเครื่องมือวิจัย | √ | | √ | | √ | | | | ให้ข้อคิดเห็นและคำปรึกษา |
| 5. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง | √ | | √ | √ | √ | √ | | | ให้ข้อคิดเห็นและคำปรึกษา |
| 6. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมเก็บข้อมูล | √ | | √ | √ | √ | √ | √ | | ให้ข้อคิดเห็นและเก็บข้อมูล |
| 7. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล | √ | | √ | √ | √ | √ | √ | | ให้ข้อมูลสอบถาม สัมภาษณ์ เอกสาร |
| 8. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมวิเคราะห์/ สังเคราะห์ | √ | | √ | √ | √ | | | | ให้ข้อคิดเห็นและคำปรึกษาวิเคราะห์ |
| 9. ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมเขียนรายงานการวิจัย | √ | | √ | √ | √ | | | | ร่วมสรุปผล รายงานการวิจัย |
| 10. อื่น ๆ โปรดระบุ - เครือข่ายวัฒนธรรม ชุมชน ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานวิจัย และร่วมกิจกรรมพิธีการเลี้ยงผีปู่ตา ในวัน ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 6 และ 10 ค่ำ เดือน 10 | √ | | √ | √ | √ | √ | √ | | ร่วมพิธีกรรม ในทุกปีที่ผ่านมา ในปี 2551 ในวันที่ ครั้งที่ 1 14 พฤษภาคม 2551 ครั้งที่ 2 7 พฤศจิกายน 2551 |

- * **ที่ผ่านมา** นอกจากงานวิจัยครั้งนี้ ท่านได้ทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดในลักษณะใดบ้าง
 - งานสภาวัฒนธรรมท้องถิ่น งานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล
 - งานวัฒนธรรมชนเผ่านครพนม 7 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ
 - งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม งานโบราณสถาน งานโบราณวัตถุ
- * ท่านคิดว่า งานวิจัยครั้งนี้ ช่วยส่งเสริมการทำงานระหว่างท่าน และสภาวัฒนธรรมจังหวัดหรือไม่ อย่างไร
 - การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งจะส่งผลดีแก่สังคม และชุมชน ซึ่งทุกภาคส่วนมีความร่วมมือกันและกัน และมีความผูกพันทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว
- * โปรดระบุถึงประโยชน์ที่เกิดจากการทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัด
 - ชุมชนและสังคมมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาวัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ ตำบล
 - เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานด้านประเพณี ศิลปวัฒนธรรม
 - ประชาชนเกิดสำนึกรัก ห่วงแหนในถิ่นกำเนิด ชาติภูมิ ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และความเป็นไทย
- * ในอนาคต ท่านมีแนวทางการทำงานร่วมกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดในลักษณะใด
 - สร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของชาติไทย
- * ท่านอยากให้ สวช. สร้างให้เกิดการทำงานร่วมกัน ระหว่างท่านกับสภาวัฒนธรรมจังหวัดในลักษณะใด
 - ด้านงบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแผนงานโครงการร่วมกัน
 - ด้านแผนงานโครงการ ควรส่งเสริมดำเนินการแบบมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 - ด้านบุคลากร ส่งเสริมงานเครือข่ายวัฒนธรรม โดยมีบุคลากรนักวิชาการวัฒนธรรมรับผิดชอบงานสภาวัฒนธรรมโดยตรง